

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

● Ο ΙΔΕΩΔΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ (Γ.Β.Μ.).....	193
● ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ Η ΒΙΟΤΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ (Βασ. Κ. Σταθάκη).....	196
● Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ (Χριστοφόρου Διακοπούλου).....	198
● ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΡΣΟ ΤΗΣ ΚΙΛΙΚΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΛΕΙΝΟΝ ΤΗΣ ΠΑΛΛΑΔΟΣ ΑΣΤΥ! (Καθηγ. ΄Αθαν. Δημ. Τσάκωνα).....	203
● ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΩΣ ΙΔΡΥΜΑ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΣΗΣ (΄Ιωάννη Α. Χαραλαμπίκη).....	211
● ΑΠΟ ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΣΟΦΩΝ (ποίημα Γ. Βερίτη).....	215
● ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΑΓΑΘΟΝ ΕΝ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ (Πανορμίτη).....	216
● ΣΧΟΛΙΑ (Βασ. Κ. Σταθάκη).....	217
● ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. ΄Επικοινωνίας τῆς Χ.Ε.Ε.).....	219
● ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.....	222

ΕΤΟΣ 72ον

ΙΟΥΝΙΟΣ 2009

ΑΡΙΘ. 702

ΕΥΡΩ 1,50

**Πρός τούς κ.κ. Συνδρομητάς
τῶν « Ἀκτίνων»**

Με τήν ἔναρξη τοῦ νέου ἔτους ὑπενθυμίζομε στούς φίλους συνεργάτας
– συνδρομητάς μας, τήν ἀνάγκη νά ἀνανεώσουν ἐγκαίρως τή συνδρο-
μή τους γιά τό ἔτος 2009.

Ἡ συνδρομή διά τό 2009 εἶναι ΕΥΡΩ 15.

Παρακαλοῦμε διά τήν ἐγκαιρον καταβολήν τῆς συνδρομῆς ὥστε νά συνε-
χίζεται τακτικά καί ἀπρόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν «Ἀκτίνων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2009

Ἑσωτερικοῦ: ΕΥΡΩ 15 – Κύπρου: ΕΥΡΩ 20 –

Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: ΕΥΡΩ 30

Ἡ συνδρομή καταβάλλεται στά γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14),
Θεσσαλονίκης (Ἀγίας Σοφίας 41). Ἡμπορεῖ ἐπίσης νά ἀποστέλλεται
διά ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τό Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Κα-
ρύτση 14 – 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταί μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νά καταθέτουν τήν
συνδρομή τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, εἰς τούς
ἐθελοντάς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στίς πόλεις ὅπου ὑ-
πάρχουν.

Οἱ συνδρομηταί μας τοῦ ἐξωτερικοῦ παρακαλοῦνται εἰς τās ἐπιταγάς
των νά ἀναγράφουν εἰς διαταγή τῆς «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΑΚΤΙ-
ΝΕΣ» καί ὄχι στό ὄνομα τοῦ περιοδικοῦ.

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 72ον

ΙΟΥΝΙΟΣ 2009

Ἀριθ. 702

Ο ΙΔΕΩΔΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Πολύς λόγος γίνεται στίς ἡμέρες μας περί ἀνθρώπου καί ἀνθρωπισμοῦ. Ποικίλα συστήματα παρουσιάζονται νά ἐξυμνοῦν τόν ἄνθρωπο, τήν ἀξία του, τήν προσωπικότητά του, τά δικαιώματά του. Προχώρησαν ἀκόμα περισσότερο. Νόμισαν πώς τόν ἐξυψώνουν, δημιουργώντας ἕνα νέο τύπο ἀνθρώπου, ἀνώτερο, τόν «ὑπεράνθρωπο». Πίστεψαν πώς ἔτσι τόν ἀνωτεροποιοῦν καί τόν ἐξευγενίζουν. Καί πάνω στά πράγματα ὁ «ὑπεράνθρωπος» ἀπεδείχθη ἀπάνθρωπος καί κτηνάθρωπος.

* * *

Ὁ ἄνθρωπος, πού στηρίχθηκε μόνον στόν ἄνθρωπο —τόν χωρίς ψυχή, εὐαισθησία καί ἰδανικά— καί διέγραψε κάθε πνευματική ἀξία, στό τέλος στράφηκε ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ἐξόντωσε, ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνθρώπου, τόν ἴδιον τόν ἄνθρωπο.

Δέν τό εἶδαμε καί δέν τό ζήσαμε στίς ἡμέρες μας; Φλυάρησαν περί ἀνθρώπου καί ἀνθρωπισμοῦ καί νόμισαν πώς μποροῦν νά οἰκοδομήσουν, μέ ἐν-

τυπωσιακά συνθήματα, τόν οὐρανοξύστη πού θά στεγάσῃ τόν ἄνθρωπο τῶν πυραύλων καί τῶν διαστημοπλοίων.

Λησμόνησαν πώς οἱ θεωρίες περί ἀνθρωπισμοῦ, χωρίς τίς χριστιανικές ἀξίες καί τήν ζωντανή πίστη στόν Σωτήρα Χριστό, αἰωροῦνται στό κενό. Τό μαρτυρεῖ ἡ ζωή. Τό φωνάζουν τά γεγονότα: Ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἁθеоου οὐμανισμοῦ δέν μένει ἄνθρωπος. Γίνεται λύκος, τίγρις, σκορπιός, ὅταν δέν γίνεται χοῖρος ἢ ἔρπετό. Καί ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία μεταβάλλεται σέ ζούγκλα, ὅταν δέν γίνεται χοιροστάσιο ἢ σταῦλος.

Θέλησε ὁ Νίτσε νά κατεβάσῃ τόν Θεό καί νά ἀνεβάσῃ τόν ἄνθρωπο. Πάσχισε νά καταργήσῃ τόν Θεάνθρωπο καί νά δημιουργήσῃ τόν «ὑπεράνθρωπο». Καί κατασκεύασε τό τερατόμορφο ἐκεῖνο θηρίο, πού μόνο ἄνθρωπος δέν ἦταν. Νόμιζε πώς θά σκοτώσῃ τόν Θεό καί στό τέλος σκότωσε μόνον τόν ἄνθρωπο. Καί τόν σκότωσε καί στήν ψυχή καί στό σῶμα.

Αυτό ήταν τό μεγάλο λάθος όχι μόνον του Νίτσε, αλλά καί όλων όσων θέλησαν νά οίκοδομήσουν έναν όποιο-δήποτε άνθρωπισμό, χωρίς γερό θεμέλιο. καί ό άνθρωπισμός δέν θεμελιώνεται χωρίς Θεό, χωρίς τίς άξίες πού έκπροσωπεύει τό θεϊόν.

Μπορεί νά χτίζονται μεγαλόπρεπα οίκοδομήματα. Ποιά όμως ή άξία τους, όταν είναι θεμελιωμένα πάνω στην άμμο; Ή πτώση τους είναι αναπόφευκτη καί συνάμα τραγική. Άκριβώς γιατί στην πτώση τους συμπαρασύρουν τόν έννοικό τους, τόν άνθρωπο.

* * *

Ή Χριστιανισμός μορφώνει καί μορφοποιεί τόν άληθινό άνθρωπο. «**Τόν νέον άνθρωπο**», τόν «**κατά Θεόν κτισθέντα**». Δέν είναι ένας τύπος άλλόκοτος, παράξενος καί έξωπραγματικός. Ούτε ένα νεφελώδες πλάσμα, πού αιώρεται μεταξύ γης καί ουρανού. Είναι ό πιο προσγειωμένος καί συγχρόνως ούράνιος άνθρωπος. Συνδυάζει, σέ άρμονικό σύνολο, τίς μεγάλες άξίες καί άρετές του άληθινού άνθρωπισμού. Καί αυτά δέν είναι θεωρίες. Ή μεγάλος άγιος, χριστιανός άνθρωπιστής καί βαθύς ανατόμος της ανθρώπινης ψυχής, ό ιερός Χρυσόστομος, μάς παρουσιάζει στην μορφή του άποστόλου Παύλου, τόν άληθινό, τόν ιδεώδη άνθρωπο. Αυτόν πού σφυρηλάτησε καί μορφοποίησε ό Χριστός μέ τήν δύναμη της αγάπης.

«Τί ποτέ έστιν άνθρωπος, καί όση της φύσεως της ήμετέρας ή ευγένεια, καί όσης έστί δεκτικόν άρετης τούτί τό ζών, έδειξε μάλιστα πάντων ανθρώπων ό Παύλος».

Ποιός είναι ό άνθρωπος ό άληθινός, ό σωστός καί ολοκληρωμένος καί πόση είναι ή ευγένεια καί άνωτερότης της ανθρώπινης φύσεως καί πόσο δεκτικός άρετης είναι ό άνθρωπος αυτός, έδειξε περισσότερο από όλους ό Άπόστολος Παύλος.

Θέλουμε νά δούμε τόν ιδεώδη τύπο του ανθρώπου; Θέλουμε νά άτενίσουμε μοναδικό δυναμισμό, ψυχική άνωτερότητα, πηγαία ευγένεια, βαθιά ευαισθησία στόν άνώτερο βαθμό; Άνωτερότητα καί ευγένεια πού πηγάζουν από έξαγιασμένη καρδιά, πού όμορφαίνει τίς ανθρώπινες σχέσεις καί δίνει περιεχόμενο στην κοινωνική άνατροφή; Θέλουμε νά δούμε σέ τί ύψος άρετης μπορεί νά φθάσει ό άνθρωπος; Δέν έχουμε παρά νά κοιτάξουμε προσεκτικά καί νά μελετήσουμε τήν μορφή του Άποστόλου Παύλου.

Πειστική ή επιχειρηματολογία του Χρυσοστόμου. Δέν περιορίζεται σέ θεωρητικά επιχειρήματα. Προβάλλει τήν μεγάλη, τήν αγωνιστική, τήν ρωμαλέα μορφή του θείου Παύλου. Καλεί όλους όσους άμφισβητούν τήν άνακαινιστική δύναμη του Χριστιανισμού, νά άτενίσουν τήν προσωπικότητα του μεγάλου Άποστόλου, νά σταθούν μέ προσοχή μπροστά στόν ούράνιο άνθρωπο, τόν επίγειο άγγελό. Καί μόνον αυτή τήν μορφή νά είχε νά παρουσιάσει ή Εκκλησία του Χριστού, θά ήταν άρκετό νά φανερώσει τό μεγαλείο της.

* * *

Πάντοτε ζωντανή, δυναμική, ή μορφή του Άποστόλου Παύλου κλείνει τό στόμα σέ κάθε άμφισβητία. Ένσαρκώνει

τόν ἀληθινό ἄνθρωπο, τό ἀνθρώπινο μεγαλεῖο στό κορυφαῖο ὕψος του. Δείχνει τίς ἀσύλληπτες δυνατότητες ἀρετῆς τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ζῇ μέ συνέπεια καί συνέχεια τήν «ἐν Χριστῷ ζωήν», τό «ζῶ οὐκέτι ἐγώ», ἀλλά «ζῇ ἐν ἐμοί Χριστός». Μιά τέτοια ζωή μεταμορφώνει τόν ἄνθρωπο. Καταργεῖ καί αὐτές τίς ἀπροσπέλαστες ἀποστάσεις μέ τίς οὐράνιες δυνάμεις.

Μέ μία προϋπόθεση φυσικά. Τήν εἴπαμε. Νά ζῇ μέσα μας ὁ Χριστός. Αὐτός νά κατευθύνῃ τήν ζωή μας. Νά πυροδοτῇ τόν ἐνθουσιασμό καί τήν ἀγωνιστική μας διάθεση. Καί δέν ἦταν ἀποκλειστικό προνόμιο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ὅ,τι πέτυχε ἐκεῖνος σέ ἀνάλογο βαθμό μπορεῖ νά τό πετύχουμε καί μεῖς. Ἀρκεῖ νά τόν μιμηθοῦμε. Ὁ ἴδιος ἄλλωστε μᾶς τό ζητάει: «**Μιμηταί μου**

γίνεσθε, καθὼς καὶ γὼ Χριστοῦ» (Α΄ Κορινθ. ια΄ 1).

Νά τόν μιμηθοῦμε. Νά ἀποκρυπτογραφήσουμε τό μυστικό του. Νά ἐγκύψουμε στήν ζωή του. «*Ἐν τούτῳ φοβερόν ἦν μόνον καί φευκτόν, τό προσκροῦσαι Θεῷ, ἕτερον δέ οὐδέν ὥσπερ οὖν οὐδέ ποθεινόν ἄλλο τι, ὡς τό ἀρέσαι Θεῷ*» (Χρυσόστομος).

Τό μόνο, δηλαδή, φοβερό καί ἀποκρουστικό γιά τόν Ἀπόστολο Παῦλο ἦταν νά προσκρούσῃ καί νά δυσαρעστήσῃ τόν Θεό. Τίποτε ἄλλο. Ὅπως πάλι τίποτε ἄλλο δέν ἐπιθυμοῦσε πιά πολύ, ὅσο τό νά ἀρέσῃ στόν Θεό.

Ἐχουν ἄραγε νά μᾶς παρουσιάσουν ἰδανικότερο τύπο ἀνθρώπου οἱ διάφοροι ἀνθρωπισμοί;

Γ.Β.Μ.

ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ Η ΒΙΟΤΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Ἡ μνήμη τοῦ μεγάλου τῶν ἐθνῶν Ἀποστόλου Παύλου, ἡ ὁποία τιμᾶται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία στίς 29 Ἰουνίου δίδει ἀφορμὴ νὰ γίνῃ καὶ πάλι σύντομος λόγος γιὰ τὴν ζωὴ καὶ τὸ θαυμαστό ἱεραποστολικό του ἔργο, τὸ ὁποῖο εἶναι καταγεγραμμένο στίς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» ἀπὸ τὸ Θ' κεφάλαιον καὶ ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ στίς δέκα τέσσαρες τὸν ἀριθμὸ ποιμαντικές του ἐπιστολές. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι πέραν ἀπὸ πάσης συγκρίσεως ὄχι μόνον γιὰ τὴν ἐκτεταμένη πνευματικὴ του καρποφορία, ἀλλὰ καὶ γιὰ τίς ὑφιστάμενες τὴν ἐποχὴ ἐκείνη συνθήκες. Στὴν ἀπόστασι τῶν εἴκοσι αἰώνων πού μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς δράσεως τοῦ Παύλου, οἱ διαφορές στὸν τρόπο διαβιώσεως τῶν ἀνθρώπων, ἰδιαίτερα στὸν τρόπο μετακινήσεως, στὰ μέσα συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας εἶναι τεράστιες. Εἶναι γνωστές οἱ τρεῖς περιόδους του, οἱ τεράστιες ἀποστάσεις πού εἶχε νὰ διανύσει, τὸ ταξίδι στὴν Ρώμη, πού συνθέτουν τὸ Ἱεραποστολικό του ἔργο. Καὶ ὅλα αὐτὰ πραγματοποιήθηκαν ὁδοιπορώντας μέ τὴν συντροφιά εὐαρίθμων συνεργῶν του ἢ ταξιδεύοντας διὰ θαλάσσης μέ τὰ ἱστιοφόρα πλοῖα τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Γιὰ τοὺς κινδύνους, τίς ταλαιπωρίες καὶ τοὺς διωγμούς στίς μετακινήσεις του θὰ γράφει στοὺς Κορινθίους: «Τρεῖς ἔρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρεῖς ἐναυάγησα, νυχθημερόν ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύ-

νοις ποταμῶν, κινδύνους ληστῶν, κινδύνους ἐκ γένους, κινδύνους ἐξ ἐθνῶν, κινδύνους ἐν πόλει, κινδύνους ἐν ἐρήμiais, κινδύνους ἐν θαλάσσει, κινδύνους ἐν ψευδαδέλοις» (Β' Κορ. ια' 25-26).

Ὁ ὑπὲρ πάντας τοὺς Ἀποστόλους κοπιάσας Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος γεννήθηκε μέν στὴν Ταρσό τῆς Κιλικίας, ἀπὸ πατέρα καταγόμενον ἀπὸ τὴν φυλὴ τοῦ Βενιαμίν, ἐκπαιδεύθηκε ὅμως κυρίως στὴν Ἱερουσαλὴμ στὴν ραββινικὴ σχολή μέ διδάσκαλον τὸν Γαμαλιήλ, γιὰ τὸν ὁποῖον γίνεται λόγος γιὰ τὴν μετριοπάθειά του στίς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων», ὅπου ἔγινε κάτοχος τῆς ραββινικῆς θεολογίας ὅσον ὀλίγοι.

Κατὰ τὴν ὄγδοη ἡμέρα ἀπὸ τὴν γέννησή του περιετμήθη κατὰ τὸ ἰουδαϊκὸ ἔθιμο, καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Σαούλ, ἢ Σαῦλος. Ἐπειδὴ ὅμως εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ τὸν πατέρα του τὴν ιδιότητα τοῦ Ρωμαίου Πολίτη προσέλαβε καὶ τὸ ὄνομα Παῦλος, ὄνομα σύνηθες μεταξύ ρωμαϊκῶν οἰκογενειῶν, ἐξ ὀρισμένων γενεῶν καταγομένων.

Διώκτης ἀδιάλλακτος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ στίς ἀρχές, ἐπέστρεψε στὸν Χριστιανισμό ὕστερα ἀπὸ ἓνα ὄραμα κατὰ τὴν πορεία του πρὸς τὴν Δαμασκὸ, στὴν διάρκειά τοῦ ὁποίου ἐφάνη ὁ ἴδιος ὁ ἀναστάς Κύριος. Γιὰ τὴν ἐμφάνισι αὐτὴν τοῦ Κυρίου στὸν Παῦλο, αὐτὸς ὁ διαβόητος μεταξύ τῶν ὀρθολογιστῶν Baur ἀναγκάσθηκε νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι: «ἀπὸ κανενὸς εἵδους ἀ-

ναλύσεως, είτε ψυχολογικής, είτε διαλεκτικής, δέν δύναται κανείς νά επιτύχει τήν ἐξιχνίαση τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνεργείας μέ τήν ὁποία ὁ Θεός ἀπεκάλυψε στόν Σαοῦλ τόν Υἱόν του». Πρόκειται ὄντως γι' ἀπ' εὐθείας Θεία Κλήση.

Κρίση καί ἀντίληψη ἰσχυρά, καρδιά πύρινη, δραστηριότης ἀκατάβλητη, θέληση χαλύβδινη, φύση συναισθηματική, ὀξεία ἠθική παρατηρητικότητα, ἐτοιμότητα καί εὐστροφία, δημιουργικότητα καί πρωτοτυπία, ὁργανωτική ἱκανότητα σπάνια καί δεξιότητα στό ἄρχειν καί στό νά καθοδηγεῖ τήν πλειάδα τῶν Ἐκκλησιῶν τίς ὁποῖες ἱδρυσε. Μέ ἄλλες λέξεις ἀσυνήθης πλοῦτος διανοητικῶν καί πνευματικῶν προσόντων ἀνέδειξαν τόν Παῦλο πραγματικό μεγαλοφυῆ Ἀπόστολον, ὁλοκληρωτικά ἀφιερωμένον στήν ἀποστολή του καί καταπληκτικόν μέσα στά πλαίσια τῆς ἀκαταπόνητης καί ἐξόχου δράσεώς του, ἡ ὁποία διήρκεσε περί τά 28-30 ἔτη.

Ὑστερα ἀπό μία προπαρασκευαστική περίοδο ἐπτά ἐτῶν τήν ὁποία διῆλθε στήν Ἀραβία καί στήν πατρίδα του τήν Ταρσό, μετέβη στήν Ἀντιόχεια ὡς συμβοηθός κατ' ἀρχάς τοῦ Βαρνάβα ἀσχολούμενος μέ τήν ὁργάνωση τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας.

Στήν συνέχεια ἐπεχείρησε τίς γνωστές τρεῖς ἀποστολικές του περιοδεῖες, στήν Κύπρο, τήν Μικρά Ἀσία, τήν Μακεδονία, τήν νότιον Ἑλλάδα ὅπου ἱδρυσε τίς πρῶτες Χριστιανικές Ἐκκλησίας στήν Ἀνατολική Μεσόγειο καί στήν κυρίως Ἑλλάδα, γενόμενος κατά τρόπον πρωτοποριακό θεμελιωτής τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ μέ τήν σύνθεση τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος μέ τό ἀρχαῖο ἑλληνικό πνεῦμα. Συλληφθεῖς στά Ἱε-

ροσόλυμα ἐγένετο δέσμιος ἐπὶ διετία στήν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης Ἐπικαλεσθεῖς μέ τήν ιδιότητα τοῦ Ρωμαίου Πολίτη τό δικαίωμα νά δικασθεῖ στό αὐτοκρατορικό δικαστήριον τῆς Ρώμης, ὠδηγήθηκε ὕστερα ἀπό ἓνα περιπετειῶδες θαλάσσιο ταξεῖδι ἐκεῖ, ὅπου παρέμεινε δέσμιος ὑπὸ στρατιωτική ἐπιτήρηση ἐπὶ διετία γιά νά ἀφεθεῖ στήν συνέχεια ἐλεύθερος καί νά ἐπιχειρήσει καί τέταρτη ἀποστολική περιοδεία, ὅπως προκύπτει ἀπό τά γραφόμενά του στίς ποιμαντικές του ἐπιστολές.

Ἐν τέλει συνελήφθη καί πάλιν τήν ἐποχή τοῦ αὐτοκράτορα Νέρωνα, ὅποτε ὑπέστη τόν διά ξίφους μαρτυρικόν θάνατο.

Καί ὅλα αὐτά χωρίς οἰκονομικούς πόρους, χωρίς ἔξωθεν χορηγίες. Γιά τά ταξεῖδια, τίς ἀποστολικές περιοδεῖες, τά ἔξοδα συντηρήσεως τοῦ ἰδίου καί τῶν συνεργατῶν του ἀπαιτοῦντο χρήματα. Γιά τοῦτο γράφει: «Ταῖς χρεαίαις μου καί τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐται».

Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ Παῦλος ἐκτός ἀπό τήν θεολογική του καί τήν ἐν γένει πνευματική του κατάρτιση εἶχε ὡς προσδοφόρο χειρωνακτικό ἐπάγγελμα τήν ιδιότητα τοῦ σκηνοποιοῦ. Τήν ἐξάσκηση τοῦ χειρωνακτικοῦ του ἐπαγγέλματος τήν συνέδεε ἐνίοτε καί μέ τό ἀποστολικό του ἔργο, ὅπως προκύπτει καί μέ τήν γνωριμία του μέ τό ζεῦγος τῶν ὁμοτέχνων του Ἀκύλα καί Πρίσκιλλας οἱ ὁποῖοι ἔγιναν κατόπιν συνεργάτες καί στόν πνευματικό τομέα. Γιά τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀπεποιεῖτο προσφορές τῶν Ἐκκλησιῶν γιά τήν συντήρηση καί τήν διενέργεια τοῦ ἔργου του. Ἐξαίρεση στόν κανόνα αὐτόν εἶναι ἡ ἐφ' ἅπαξ

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ⁽¹⁾

1) 'Η αίτια τῆς Κρίσεως.

Ἡ Διεθνὴς Οἰκονομικὴ κρίση ὀφείλεται:

α) Στὴν κατάρρευση τῆς ἀγορᾶς στεγαστικῶν δανείων ὑψηλοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κινδύνου καὶ στὴν κατάρρευση ὁμολόγων καλυμμένων μέ τὰ ὡς ἄνω δάνεια τὰ ὁποῖα ἀργότερα ὀνομάσθησαν τοξικά, σὲ δύο βασικά χῶρες: τὴν Η.Π.Α καὶ τὴν Μ. Βρετανία καὶ

β) Στὴν κακὴ πορεία τῆς οἰκονομίας τῶν Η.Π.Α. λόγω τοῦ συνεχῶς ἀύξανου Δημοσίου χρέους πού ὀφείλετο:

● Στὴν παθητικότητα τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἴσοζυγίου τους, δηλαδή στο γεγονός ὅτι γιὰ πολλὰ χρόνια οἱ εἰσαγωγές τῶν Η.Π.Α. ἦσαν μεγαλύτερες τῶν ἐξαγωγῶν καὶ στὴν παθητικότητα τοῦ ἰσοζυγίου τρεχουσῶν συναλλαγῶν, δηλαδή τοῦ συνενεχῶς ἀύξανου χρέους τῶν Η.Π.Α. πρὸς ἄλλες χῶρες ὀφειλομένου.

Ἐκτός τῆς παθητικότητος τοῦ Ἐμπορικοῦ τους ἰσοζυγίου καὶ

● Στὴ μεγάλη μείωση τῆς ἀποταμιεύσεως τῶν Ἀμερικανῶν ἢ ὁποῖα ἔκανε ἀναγκαῖο τὸν δανεισμό κεφαλαίων ἀπὸ ἄλλες χῶρες γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας τους.

● Στὴς πολὺ μεγαλύτερες, ἀπὸ κάθε ἄλλη χώρα δαπάνες ἐξοπλισμῶν, ὥστε αἱ Η.Π.Α. νὰ εἶναι ὑπερδύναμη στρατιωτικὴ γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν συμφερόντων τῆς χώρας διεθνῶς. Ὅσο σημανθεῖ ὅτι οἱ δαπάνες ἐξοπλισμοῦ δὲν εἶναι παραγωγικές (δὲν συμβάλλουν θετικά, ἀλλὰ ἀρνητικά στο εἰσόδημα καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς χώρας) καὶ χάνονται

(1) Τὸ ὡς ἄνω θέμα ἀναπτύσσεται ἐν συντομίᾳ μέ τρόπο καταληπτό ἀπὸ κάθε ἄνθρωπο χωρὶς οἰκονομικὲς γνώσεις.

χρηματικὴ ἐνίσχυσή του ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Φιλιππησίων στὴν διάρκεια τῆς φυλακίσεώς του στὴν Ρώμη.

Στὴν ζωὴ του ἐν γένει ὁ Παῦλος ἦταν πάντα συγκρατημένος, προσηνής, ρεαλιστής, λιτός. Τὴν ἐσωτερικὴ αὐτὴ διάθεση καὶ τὸ πνεῦμα λιτότητας, τὸ ἔχει ἐκφράσει μέ τὴν ἐπόμενη ἐξ ἑξῆς: «Οἶδα γάρ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι».

Ὅλα αὐτὰ εἶναι στίς ἡμέρες μας ἐπίκαιρα, τὴν στιγμή πού ἡ ἀνιδιοτέλεια

καὶ τὸ ἀφιλοχρήματο τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου δὲν ἀπαντᾶται πάντοτε σὲ πρόσωπα τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ νὰ σκεφθεῖ κανεὶς ὅτι ἡ χαρὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ μέ εἰσηγητὴ καὶ κήρυκα τὸν Ἀπόστολο τῶν Ἑθνῶν, ἔλαβε χώραν χωρὶς τοὺς λεγόμενους κοινοτικούς πόρους καὶ προὑπολογισμούς ἀλλὰ μέ τὸ εἰσόδημα τὸ προερχόμενο ἀπὸ τὴν ἐργασία ἐνός χειρῶνα σκηνοποιοῦ.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

γρήγορα λόγω της συνεχώς αναπτυσσόμενης πολεμικής τεχνολογίας.

- Στή χορήγηση οικονομικών ενισχύσεων προς χώρες που εξυπηρετούσαν τά συμφέροντα των Η.Π.Α. και

- Στους πολυδάπανους πολέμους στο Ιράκ και το Αφγανιστάν.

Για πολλά χρόνια καμιά κυβέρνηση δεν έλαβε μέτρα για ν' απαλλαγούν οι Η.Π.Α. από το χρέος. Ο σημερινός πρόεδρος για νά σώσει τις Η.Π.Α. από την κρίση κατήρησε με τους συμβούλους του ένα μεγάλο **πρόγραμμα** με το οποίο το χρέος θά αυξηθεί σημαντικά. Όμως το χρέος, στο πρόγραμμα προβλέπεται νά εξοφληθεί σε σχετικά σύντομο χρόνο.

2) 'Η Έμφάνιση της Κρίσεως.

Η κατάρρευση της αγοράς των επικινδύνων στεγαστικών δανείων, όπως και των ομολόγων των καλυμμένων με αυτά άρχισε με την αύξηση των επιτοκίων της Κεντρικής Τραπεζής των Η.Π.Α. (από 1% τον Ιούνιο του 2004 σε 5,25% τον Αύγουστο του 2006). Η αύξηση του επιτοκίου έκανε αδύνατη την πληρωμή των δόσεων των εν λόγω δανείων, ή οποία οδήγησε σε κατασχέσεις κατοικιών. Τά σχετικά ύψηλά επιτόκια και οι κατασχέσεις προκάλεσαν την διακοπή των αγορών κατοικιών και την σοβαρή μείωση των τιμών των σε επίπεδα που δεν ήτο δυνατή πλέον ή εξυπηρέτηση των δανείων ακόμη και με κατασχέσεις.

Έτσι ήλθε ή χρεωκοπία των Τραπεζών που χορήγησαν επικίνδυνα στεγαστικά δάνεια ή που διέθεταν όμολογα καλυμμένα με τά εν λόγω δάνεια. Η χρεωκοπία των Τραπεζών οδήγησε στή μεγάλη μείωση έμπιστοσύνης στο χρηματοοικονομικό σύστημα της χώρας και

στήν οικονομική κρίση των Η.Π.Α. όπως και της Μ. Βρετανίας.

3) 'Η Έξέλιξη της Κρίσεως

Η κατάρρευση της αγοράς άκινήτων συνεπάγεται τον περιορισμό της δραστηριότητος ή και την διακοπή λειτουργίας πολλών κλάδων της οικονομίας που παράγουν ή έμπορεύονται οικοδομικά ύλικά ή εξοπλισμούς κατοικιών. Ο περιορισμός της δραστηριότητος ή ή διακοπή λειτουργίας πολλών κλάδων της οικονομίας προκαλεί ανεργία και μείωση του εισοδήματος. Η μείωση του εισοδήματος προκαλεί την μείωση της ζήτησεως πολλών προϊόντων και υπηρεσιών της άμέσου καταναλώσεως που οδηγεί σ' ένα δεύτερο κύμα ανεργίας και μειώσεως του εισοδήματος. Αυτή ή διαδικασία συνεχίζεται επηρεάζοντας σταδιακά δυσμενώς σχεδόν όλους τους κλάδους οικονομίας έως ότου ή οικονομική ύφεση φθάσει στο τέλος της. Η κρίση μεταδίδεται διαδοχικά και σ' άλλες τις χώρες του κόσμου. Αρχικά ή ανεργία και ή μείωση του εισοδήματος μεταδίδεται στις χώρες από τις οποίες ή εν κρίσει χώρα εισάγει πολλά προϊόντα ή και υπηρεσίες. Στή συνέχεια επηρεάζονται όλες οι χώρες του κόσμου διότι όλες αποτελούν μιά αγορά και κάθε μιά εξαρτάται και επηρεάζεται από τις άλλες στις οποίες εξάγει προϊόντα ή και υπηρεσίες. Εάν ή κρίση άφορα μιά μικρή σχετικά χώρα δεν δημιουργείται πρόβλημα διότι οι θιγόμενες χώρες βρίσκουν άλλες αγορές. Εάν ή κρίση άφορα χώρα με μεγάλο πληθυσμό και ύψηλό εισόδημα τότε προκαλείται διαδοχικά διεθνής κρίση όπως είναι ή σημερινή.

Η κρίση δεν πλήττει όλες τις χώρες με την ίδια ένταση, λόγω της διαφόρου δομής της οικονομίας τους. Επί παραδείγματι οι κάτοικοι μιάς χώρας της

Άφρικης πού ζοῦν σέ καλύβες, τίς ὁποῖες κτίζουν οἱ ἴδιοι καί τρέφονται ἀπό τά προϊόντα τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας καί τῆς ἀλιείας τους καί ἡ χειροτεχνία καλύπτει τό 20% τοῦ συνόλου τῶν ἀναγκῶν τους μία διεθνῆς οἰκονομική κρίση δέν θά ἐπηρεάσει σοβαρά τή ζωή τους ἐπειδή τό εἰσόδημά τους ἀπό τήν χειροτεχνία θά μειωθεῖ κατά κάποιον ποσοστό λόγω μειώσεως τοῦ τουρισμοῦ.

4) Ἡ Διεθνῆς Κρίση στήν Ἑλλάδα.

Ἡ διεθνῆς κρίση στή χώρα μας ἦλθε μέ καθυστέρηση τό δεύτερο ἔξάμηνο τοῦ 2008 ἐνῶ στίς Η.Π.Α. καί Μ. Βρετανία ἡ κρίση ἄρχισε τό β' ἔξάμηνο τοῦ 2006. Ἡ κρίση ἦλθε στήν Ἑλλάδα μέσω Γερμανίας. (Ἡ Γερμανία εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀγορά τῶν Ἑλληνικῶν προϊόντων, τῶν Βαλκανίων, πολλῶν χωρῶν τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης καί τῆς Ἑλληνικῆς Ναυτιλίας).

Ἡ διεθνῆς κρίση δέν ἦλθε στή χώρα μας μέ τήν ἔνταση ὅπως σέ ἄλλες χώρες τῆς Εὐρώπης διότι: α) Οἱ Ἑλληνικές Τράπεζες δέν εἶχαν καμμία σχέση μέ ἐπικίνδυνα στεγαστικά δάνεια καί τά τοξικά ὁμόλογα. β) Οἱ Ἑλληνικές ἐξαγωγές μεταξύ ἄλλων προϊόντων περιλαμβάνουν καί σοβαρό μέρος τροφίμων τῶν ὁποίων ἡ ζήτηση εἶναι ἀνελαστική, δηλαδή ἡ ζήτηση μειώνεται λίγο μέ τήν κάμψη τοῦ εἰσοδήματος. γ) Συνεχίσθηκε ἡ οἰκοδομή τῶν περισσότερων ὑπό ἔγερση κτιρίων καί μετά τήν ἄφιξη τῆς κρίσεως καί ἡ ἀξία οἰκοπέδων κατοικιῶν δέν μειώνεται στήν Ἑλλάδα σοβαρά ὅπως σέ ἄλλες χώρες. δ) Οἱ ἐξαγωγές τῆς χώρας μας εἶναι περιορισμένες πρός τίς χώρες πού ἡ κρίση ἦτο μεγάλη (Η.Π.Α., Μ. Βρετανία, Ἰρλανδία, Ἰσλανδία κ.λπ.). ε) Μετά τή μείωση τοῦ ἐπιτοκίου ὑπό τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κεντρικῆς Τραπεζῆς σέ 1,5% οἱ Ἑλληνικές

Τράπεζες πορίσθηκαν σοβαρά κεφάλαια καί προσφέρουν στεγαστικά δάνεια μέ ἐπιτόκιο 3,5-4%.

Βέβαια προκλήθηκε καί στήν Ἑλλάδα ἀνεργία ὅχι ἀκόμη σέ μεγάλη κλίμακα ὅμως μειώθηκε σοβαρά ἡ ἔκδοση νέων ἀδειῶν οἰκοδομῆς καί ὁ ρυθμός τῆς οἰκοδομικῆς δραστηριότητος ἐπηρεάζεται σοβαρά τήν οἰκονομία. Ὅμως ἡ ἐρχόμενη ἀνάκαμψη τῆς Οἰκονομίας τῶν Η.Π.Α. ἐνδεχομένως ἐπηρεάσει γρήγορα τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ κόσμου καί τῶν Τραπεζῶν καί θά συμβάλει στήν ἀνάπτυξη τῆς οἰκοδομικῆς δραστηριότητος.

5) Ἡ ἀνάκαμψη ἀπό τήν Διεθνή Οἰκονομική Κρίση.

Ὅταν ἐκδηλωθεῖ μία κρίση ἀκολουθεῖ ἡ οἰκονομική ὑφεση μέ ἀλληλοδιαδόχους κύκλους ἀϋξήσεως τῆς ἀνεργίας καί μειώσεως τοῦ εἰσοδήματος καί τῶν τιμῶν ὧλων τῶν ἀγαθῶν μέχρις ὅτου ἡ ὑφεση φθάσει στό τέρμα της. Ἀμέσως μετά ἀρχίζει ἡ ἀνάκαμψη, ἔστω καί ἐάν οἱ κυβερνήσεις τοῦ κόσμου δέν λάβουν κανένα μέτρο γιά νά τήν προκαλέσουν. Ἡ ἀνάκαμψη ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι πολλοί (πρόσωπα ἢ ἐταιρεῖες) προσπαθοῦν νά ὠφεληθοῦν ἀπό τίς χαμηλές τιμές τῶν ἀξιῶν πού τοὺς ἐνδιαφέρουν (οἰκοπέδων, κτιρίων, μετοχῶν, ὁμολογιῶν, μέσων παραγωγῆς, ἐργοστασίων ἢ ἐταιρειῶν πού χρεωκόπησαν κ.λπ.).

Ἔτσι προκαλεῖται μία ζήτηση τῶν ἐν λόγω ἀξιῶν καί ἀρχίζει ἡ αὔξησις τῆς τιμῆς των. Στήν ἀρχή ἡ ζήτηση εἶναι χαμηλή, σταδιακά ὅμως ἀνέρχεται ἰδίᾳ ἐάν ὑπάρχουν Τράπεζες ὑγιεῖς πού εἶναι ἔτοιμες νά προσφέρουν δάνεια πού καλύπτουν σεβαστό μέρος τῶν ἀξιῶν πού φερέγγυοι πελάτες τους θέλουν ν' ἀγοράσουν. Ὅταν οἱ μηνιαῖες πωλήσεις ἀξιῶν (π.χ. κατοικιῶν μετοχῶν κ.λπ.) ἀναγόμενες σέ ἐτήσιες φθάνουν στό ἐπίπεδο τῶν πωλήσεων πρό τῆς κρίσεως

τότε οι Οικονομίες των χωρών εισέρχονται στην ανάκαμψη. Εύνοητον βέβαια είναι ότι με την ανάπτυξη των αγορών, και την άνοδο των πραγματοποιούμενων πωλήσεων αυξάνουν και οι τιμές των άξιων.

6) Τά μέτρα που ελήφθησαν για την μείωση των δυσμενών συνεπειών της Κρίσεως και την κατά τό δυνατόν μεταβολήν της Κρίσεως σέ ανάπτυξη.

Τά ληφθέντα μέτρα από όλες σχεδόν τις χώρες τις αναπτυσσόμενες και τις αναπτυγμένες δεν έχουν ανάλογο ιστορικό προηγούμενο ως προς την πληρότητα και τό μέγεθός τους. Τά ληφθέντα μέτρα σε γενικές γραμμές είναι τά ακόλουθα:

α) Ένισχυση του εισοδήματος των οικονομικά αδυνάτων.

β) Η αναστολή κατασχέσεων κατοικιών ή και ή παροχή διευκολύνσεων για την εξυπηρέτηση των δανείων.

γ) Η ένισχυση υπό όρους ή ή κρατικοποίηση (μερική ή όλική) Τραπεζών^(*) λόγω της μεγάλης συμβολής των στην οικονομική ανάπτυξη και την παροχή δανείων κατά τό στάδιο της κρίσεως.

δ) Η κατά τό δυνατόν μείωση της φορολογίας για την ένισχυση του εισοδήματος των πολιτών και της αγοράς.

ε) Η μείωση του επιτοκίου των Κεντρικών Τραπεζών διά της οποίας άφ' ενός μειώνεται τό κυμαινόμενο επιτόκιο των χορηγηθέντων στεγαστικών δανείων και έτσι διευκολύνεται ή εξυπηρέτησις των και άφ' έτέρου οι Τράπεζες έχουν την δυνατότητα νά πορισθοῦν κεφάλαια μέ μικρό κόστος για την βελτίωση της

ρευστότητός των και χορήγηση δανείων στην αγορά.

στ) Η εκτέλεση αναπτυξιακών έργων υποδομής ίδια για την παραγωγή ενεργείας μέ ανανεώσιμες πηγές.

7) Οι χώρες που μπορούν νά ανατρέψουν την Οικονομική Κρίση και νά προκαλέσουν την Οικονομική Ανάπτυξη.

Οι χώρες που έχουν την δυνατότητα νά ανατρέψουν την Διεθνή Οικονομική Κρίση και νά προκαλέσουν την Οικονομική Ανάπτυξη είναι αυτές που έχουν μεγάλο πληθυσμό και κατά τό δυνατόν μέτριο ή ύψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα.

Αυτές οι χώρες είναι: Ένωμένη Εύρωπη (ή όποια είναι ή μεγαλύτερη αγορά και ό μεγαλύτερος προμηθευτής του κόσμου). Η.Π.Α., Ίαπωνία, Κίνα, Ίνδία, Ρωσία, Βραζιλία, Καναδάς, Αυστραλία.

8) Η ανάκαμψη της Διεθνούς Οικονομίας.

Άπό τις άρχές του Άπριλίου του τρέχοντος έτους άρχισαν νά δημοσιεύονται στοιχεία, τά όποια προμνύου την έναρξη της ανακάμψεως. Στίς Η.Π.Α. οι τιμές των αυτοκινήτων, των κατοικιών, των πρώτων ύλων άρχισαν ν' ανεβαίνουν λόγω της ζητήσεώς των.

Στό τέλος Άπριλίου δημοσιεύθησαν άλλα στοιχεία ένθαρρυντικά για την ανάκαμψη μεγάλων χωρών όπως των Η.Π.Α., της Κίνας, της Ίαπωνίας και της Γερμανίας (της πρώτης εξαγωγικής χώρας στον κόσμο) όμως τ' αποθέματα των έτοιμων προϊόντων των βιομηχανιών έξαντλοῦνται και άρχίζει ή βιομηχανική παραγωγή. Η έμπιστοσύνη των επενδυτών στίς εξέλιξεις αυξάνει. Οι τιμές των μετοχών και όμολόγων ανεβαίνουν. Όλες οι εξέλιξεις ένισχύουν

(*) Πολλές κυβερνήσεις διά της ένισχύσεως των Τραπεζών απέκτησαν μετοχές αυτών σέ χαμηλές τιμές, τις όποιες θά πωλήσουν μετά τη κρίση σέ ύψηλότερες.

τήν πεποίθηση ότι η διεθνής οικονομία αρχίζει αναπτυσσόμενη μέσα στο τρέχον έτος. Σταδιακά θ' αρχίσει να μειώνεται η ανεργία. "Αν όλα πάνε καλά, ως προβλέπεται, είναι πολύ πιθανό, μέχρι τα μέσα του 2010, οι μηνιαίες βιομηχανικές πωλήσεις βασικών προϊόντων σε έτήσια βάση να αγγίζουν εκείνες των προ της κρίσεως. "Οπότε θά μπορούμε να πούμε ότι η διεθνής οικονομία όμοιοποιούται και εύρισκόμεθα προ της αναπτύξεως.

9) 'Ηθική και Οικονομία.

Τό θέμα «'Ηθική και Οικονομία» είναι μεγάλο θέμα και δέν είναι δυνατόν ν' αναπτυχθεί μέσα στα όρια του τελευταίου κεφαλαίου ενός συντόμου άρθρου αναφερομένου στη Διεθνή Οικονομική Κρίση. "Ομως πρέπει να λεχθεί ότι η τρέχουσα Οικονομική Κρίση είναι καρπός της πλεονεξίας για κέρδη των Τραπεζών των Η.Π.Α. και της Μ. Βρετανίας όπως και των άμοιβών των ύψηλόβαθμων στελεχών των συνδεδεμένων με τά πραγματοποιούμενα κέρδη.

Τά ύψηλόβαθμα στελέχη των Τραπεζών έχουν μεγάλη ευθύνη έναντι των καταθετών πελατών των, των μετόχων αλλά και έναντι των ανέργων σε διεθνή κλίμακα διότι τά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι οίκοι μεγάλης πίστεως, έμπιστοσύνης και ασφάλειας και δέν επιτρέπεται να μετατρέπονται σε παύκτες τυχερών παιγνίων με μεγάλους κινδύνους ζημιών.

Ευτυχώς οι κυβερνήσεις των χωρών του κόσμου έλαβαν μέτρα ταχύτητα για την οικονομική έξυγνωση των έν κινδύνω Τραπεζών έναντι των μετόχων των, διότι ένδιαφέροντο έντονα για την συντόμευση της διαρκείας της κρίσεως λόγω της μεγάλης συμβολής των Τραπεζών στην οικονομική ανάπτυξη. "Αλ-

λως η διεθνής κρίση ήτο δυνατόν να σέρνεται και αρκετά χρόνια όπως συνέβη στην κρίση της 'Ιαπωνίας τη δεκαετία του ένενήντα λόγω αλόγιστου παροχής μακροπροθέσμων δανείων στη βιομηχανία.

"Η ήθική ευθύνη των ύψηλόβαθμων στελεχών των Τραπεζών είναι μεγάλη, διότι πού έπιβασιζετο άνεξέλεγκτα και αλόγιστα η παροχή μακροπροθέσμων δανείων στην έμπράγματι ασφάλεια αύτων των ένυποθήκων δανείων; Σε ώρισμένες χώρες, όπως στίς Η.Π.Α. και της Μ. Βρετανίας πού συχνά σε περιόδους κρίσεως της οικοδομικής δραστηριότητας οι τιμές των κατοικιών και Γραφείων κατέρχονται σε χαμηλά επίπεδα πού δέν καλύπτουν τό άνεξόφλητο μέρος του δανείου, όπως πράγματι συνέβη.

Τά ύψηλόβαθμα στελέχη των Τραπεζών ώφειλον να γνωρίζουν τούς κινδύνους πού αναλαμβάνουν τά ιδρύματα πού ύπηρετούσαν και άν δέν τό έν γνώριζαν ώφειλαν να τό μάθουν τη δεκαετία του ένενήντα από την έμπειρία των 'Ιαπωνικών Τραπεζών.

Βέβαια θά ληφθούν μέτρα για να μήν επαναληφθούν τέτοια γεγονότα και θά καθορίζουν τούς όρους λειτουργίας και έλέγχου των Τραπεζών και πιθανώς και έπιβολής κυρώσεων. Καλά είναι τά κατασταλτικά μέτρα, όμως αυτά δέν θεραπεύουν τη ρίζα της διαφθοράς, άπλως προλαβαίνουν η τιμωρούν τίς έκδηλώσεις της. "Η διαφθορά δυστυχώς δέν προσπαθεί και βρίσκει νέους τρόπους έκδηλώσεως πού δέν περιλαμβάνεται στους κανονισμούς. "Η ρίζα της διαφθοράς θεραπεύεται μόνο άν ό άνθρωπος αφήσει να ρυθμίσει την ζωή του με τον αίώνιο νόμο του Θεού.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΔΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
'Ομότιμος Καθηγητής Οικονομικού
Πανεπιστημίου 'Αθηνών

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΡΣΟ ΤΗΣ ΚΙΛΙΚΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΛΕΙΝΟΝ ΤΗΣ ΠΑΛΛΑΔΟΣ ΑΣΤΥ!

Ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν, ὁ Παῦλος, ἦταν Ἰουδαῖος στή καταγωγή καί γεννημένος στήν Ταρσό τῆς Μικρᾶς Ἀσίας — ὅπως ὁ ἴδιος τοῦλάχιστον μαρτυρεῖ ἐνώπιον τοῦ Ρωμαίου Διοικητοῦ κατά τήν σύλληψή του. Κατά τόν 1^ο μετά Χριστόν αἰῶνα, τό περιβάλλον τῆς μικρῆς αὐτῆς πόλεως δείχνει ὅτι εἶχε ἑλληνική ἐπίδραση ὅπου, τόσον εἰς τό Σχολεῖον ὅσον καί στήν ζωή, οἱ Ἑβραῖοι τῆς διασπορᾶς πού ζοῦσαν ἐκεῖ, **ἦταν ἀδύνατον νά τήν ἀποφύγουν.** Εἶναι γεγονός ὅτι, ὁ Παῦλος διακατέχεται ἀπό τήν Ἰουδαϊκή του ἀνατροφή καί ἀπό τήν Ἑλληνική ἐκπαίδευσή του. Θά μπορούσαμε ἀκόμη νά ὑποστηρίξουμε ὅτι, ἦταν ἐπηρεασμένος ἀπό τήν ἑλληνική νοοτροπία, ὅπως καί ἀπό τόν ἑλληνικό τρόπο ζωῆς γενικότερα. Σκεπτόταν, μιλοῦσε καί ἔγραφε ἑλληνικά, ὅπως στήν μητρική του γλῶσσα.

Ὅταν ὁ Παῦλος, σέ ἡλικία 35 ἐτῶν, ἔλαβε τήν μεγάλη καί παράτολμη ἀπόφαση νά ταξιδέψῃ διά θαλάσσης μέ τρεῖς συνοδοῦς, ἀπό τήν Ταρσό τῆς Μ. Ἀσίας στίς νοτιοανατολικές περιοχές τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἡπείρου, τήν Ἑλλάδα, γιά νά ἐκχριστιανίσῃ τοὺς κατοίκους τῆς, τοὺς εἰδωλολάτρεις Ἑλλήνες, θά ἔπρεπε νά ἦταν ὅλοι τους μᾶλλον ἀνήσυχοι καί σκεπτικοί, ὄχι τόσο γιά τήν γεμάτη κινδύνους ταξιδιωτική αὐτή περιπέτεια πού τοὺς περίμενε, ἀλλά κυ-

ρίως καί πρώτιστα γιά τοὺς κατοίκους τῆς χώρας αὐτῆς, τοὺς Ἑλλήνες, πού ἦσαν γνωστοί γιά τό ὑψηλό πολιτιστικό τους ἐπίπεδο καί ἰδίως γιά τοὺς Ἀθηναίους πρὸς τοὺς ὁποίους ἐπρόκειτο νά ἀπευθύνῃ τὰ σωτήρια μηνύματα τῆς νεοπαγοῦς θρησκείας.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐγνώριζε ἀσφαλῶς ὅτι, τὰ διάφορα ἑλληνικά φύλα τῆς περιόδου ἐκείνης ἦσαν φύλα εἰδωλολατρικά καί ὅτι τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν ἦταν πιστά εἰς τό Δωδεκάθεον. Ἴσως, ἐπίσης, νά ἐγνώριζε ὅτι ὀρισμένοι σοφοί τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ὅπως: Ὁ Πλούταρχος, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Ἀπολλώνιος καί ἄλλοι, εἶχαν κάνει προφητικές σκέψεις καί διαλογισμούς περὶ τῆς ἐνσάρκωσης καί τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Θά φέρουμε γιά παράδειγμα τόν Ἀπολλώνιο, ὁ ὁποῖος ἔζησε τόν 4^{ον} π.Χ. αἰῶνα καί ὅστις, μεταξύ τῶν ἄλλων, ἔγραψε τὰ παρακάτω προφητικά: «Ὑγὼ καταγγέλλω ἐν τρισίν ἑνα μόνον ὑψιμέδοντα Θεόν, οὗ ὁ λόγος ἀφθίτος ἂν ἀδαεῖ κόρη ἐγκυος ἔσεται. Οὗτος γάρ ὡς τόξον πυρφόρον ἴσος διαδραμεῖται καί κόσμον ἅπαντα ζωοποιεῖ καί τῷ Πατρὶ προσάξει δῶρον». Δηλαδή: ἐγὼ μαρτυρῶ εἰς τρία πρόσωπα, ἕνα μόνον Θεόν, πού ἐποπτεύει ἀπὸ ψηλά, τοῦ ὁποίου ὁ ἀφθαρτος λόγος, θά καταστήσῃ ἐγ-

κυον κόρην άνίδεη (άπειρη). Διότι αυτός, σάν τόξο φέρον φωτιά, περιηγείται καί όλον τόν κόσμο θά άλιεύση, τόν όποϊον θά προσφέρει δώρον εις τόν Πατέρα.

Πλήν, όμως, ήταν άπολύτως βέβαιος ότι οι Έλληνες δέν έπρόκειτο νά τόν δοϋν ως ένα ξένο καί «βάρβαρο», έπειδή ήταν Έβραϊός καί όχι Έλλην τήν καταγωγήν. Τό μεγάλο όμως πλεονέκτημα του Παύλου υπήρξε τό ότι είχε ελληνική άνατροφή καί όμιλούσε τήν ελληνική γλώσσα, μέ τήν όποία μπορούσε νά συνδιαλλαγή μέ τους άνθρώπους του πνεύματος, δηλ. τήν γλώσσα για τήν όποία —όπως καί ό ίδιος ό Κικέρων έλεγε— «Εί θεοί διαλέγονται τή των Έλλήνων γλώττη χρώνται»!

Άφ' έτέρου, ό πεπαιδευμένος καί ελληνοτραφής Παύλος δέν άγνοούσε ότι, ή Έλλάς τήν όποία έπρόκειτο νά επισκεφθί, δέν ήταν εκείνη ή δοξασμένη καί τιμημένη Έλλάς που πολέμησε καί ενίκησε τους Πέρσες, ή Έλλάς του Περικλέους καί του Χρυσού Αϊώνος ή, αν θέλετε, ή Έλλάς της άκτινοβολίας καί του μεγαλείου του Μεγάλου Άλεξάνδρου!

Άραγε, όμως, έγνώριζε ό διαπρύσιος αυτός κήρυκας της Χριστιανικής θρησκείας ότι, τό 146 π.Χ. ή άγλαή καί εύπορος Κόρινθος είχε τήν άτυχία νά περιέλθη στά χέρια των ρωμαίων κατακτητών, μέ αποτέλεσμα νά λεηλατηθί άνηλεώς, από τήν άδηφάγο βουλμία των πληβείων ρωμαίων λεγεωναρίων, αλλά καί από τήν άκόρεστη καπηλεία των ρωμαίων πατρικίων εύγενών. Έγνώριζε, έπίσης, ότι ή άλλοτε πλούσια «Άχαΐα» είχε καταστεί μία άσήμαντη καί άποδυναμωμένη ρωμαϊκή έπαρχία,

δημογραφικώς κατακερματισμένη καί άποδεκατισμένη, αλλά καί άκουσίως έστερημένη των πλουτοπαραγωγικών της πηγών; Τέλος, έγνώριζε ότι οι περισσότερες των άλλοτε εύκλεών ελληνικών πόλεων, όπως καί ή ύπαιθρος χώρα, ήσαν σχεδόν έρημωμένες καί ήμικατεστραμμένες από τους επίδοξους ρωμαίους έξουσιαστές;

Άν, λοιπόν, ό θεός Παύλος τά έγνώριζε όλα αυτά θά τόν διακατεΐχε όπωςδήποτε μία βαθειά όδύνη καί θλίψη, άφοϋ ή νέα θρησκεία τήν όποία εύαγγελίζετο διεκήρυττε, μετά παρησίας, τήν **ειρήνη**, τήν **έλευθερία**, τήν **άγάπη** πρός τόν **πλησίον** καί τήν **δικαιοσύνη**.

Δέν άμφιβάλλουμε ότι, ή ψυχική όδύνη καί θλίψη του Άποστόλου Παύλου θά πρέπει νά ήταν πολύ μεγάλη, άτενίζοντας τίς άλλοτε περικλεείς ελληνικές πόλεις, τά ιερά καί τά όσια των, νά κείτονται κατά γης καί μη άντανακλόντα πλέον τήν λάμψη καί τό κλέος του άρχαιοελληνικού πολιτισμού των. Η Έλλάς της περιόδου εκείνης —όπως μάς λέγει καί ό άείμνηστος Ι. Θ. Κολιτσάρας στο βιβλίό «Ο Παύλος καί οι Έλληνες»— ήταν δούλη σέ ένα άμόρφωτο καί διεφθαρμένο λαό, στους Ρωμαίους!...

* * *

Συνεχίζοντας τό πολυήμερο καί πολυτάραχο ταξίδι στην Μεσόγειο καί τό Αίγαίο —όπου ό δυνατός άέρας της θάλασσας, άλλοτε φούσκωνε τά πανιά του πλοίου, ενώ οι άνθρωποι του προσπαθοϋσαν νά κρατήσουν τήν πορεία του, καί άλλοτε πάλι μέ τήν αλλαγή του καιρού βασίλευε άπόλυτη νηνεμία,

μοιάζοντας μέ θεία εύλογία, ό 'Απόστολος Παύλος καί οί τρεῖς συνοδοί του, βλέποντες τό πλοῖο πού τούς μετέφερε νά πλησιάζη στόν προορισμό του, άνέπεμπαν συνεχῶς δεήσεις καί θερμές εύχαριστίες πρὸς τόν Κύριο πού τούς άξίωσε νά φθάσουν σῶοι καί άβλαβεῖς στήν μακρινή Έλλάδα γιά νά άρχίσουν εκεί μία δύσκολη άποστολή, τήν διδασκαλία τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας.

Τό πλοῖο ὅλο καί πλησιάζε καί τελικῶς άγκυροβόλησε σέ ένα ὑπήνεμο λιμάνι τῆς βορείου Έλλάδος, τῆς Μακεδονίας. Ήταν ένα ἥσυχο καί καθαρό πρωινό, ένα εύλογημένο άνοιξιότικο θεῖο ξημέρωμα μιᾶς ξεχωριστῆς ἡμέρας, πού δέν ἔμοιαζε μέ τίς προηγούμενες ἡμέρες. Ήταν μία ἱστορική στιγμή γιά τήν Έλλάδα, καί γιά τούς Έλληνες, άφοῦ από τήν στιγμή εκείνη πού ὁ 'Απόστολος τῆς Χριστιανοσύνης πάτησε τό πόδι του σέ εύρωπαϊκό ἔδαφος, άρχισαν νά χτυποῦν χαρμόσυνα οί καμπάνες μιᾶς νέας θρησκείας, γιά ὀλόκληρη τήν Εὐρώπη, τῆς πίστεως στόν ένα μοναδικό καί άληθινό Θεό, σέ μία τρισυπόστατη καί άδιαίρετη θεότητα, στόν Πατέρα, τόν Υἱόν καί τό 'Άγιον Πνεῦμα!

Οί πρῶτες πόλεις, τίς ὁποῖες ὁ Παῦλος επισκέφθηκε καί ἐδίδαξε, βοηθούμενος από τούς ἀκολουθούς του, ἦσαν οί Φίλιπποι, ἡ Θεσσαλονίκη καί ἡ Βέροια, μεταξύ τῶν ἐτῶν 49-51 μ.Χ. Ὁ 'Απόστολος τῆς Ταρσοῦ καί ἡ ἀκολουθία του παρέμειναν γιά τρία περίπου χρόνια στήν Μακεδονία καί ὡς ἔμπειρος πλέον καθοδηγητής ψυχῶν καί συνειδήσεων, ὁ Παῦλος ἔδρεψε τούς γλυκεῖς καρπούς τοῦ εὐπρόσδεκτου καί

θεάρεστου ἔργου του, ἰδρύοντας ἔτσι τίς πρῶτες Χριστιανικές Ἐκκλησίες καί μάλιστα μέ εὐάριθμο χριστεπώνυμο πλήρωμα, άποτελούμενο από Μακεδόνες Έλληνες καί μερικούς άλλογενεῖς.

Φαίνεται ὅτι, τό ἱεραποστολικό ἔργο τοῦ Παύλου εὗρε πρόσφορο ἔδαφος εἰς τόν ἡῶρο τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ἡ ὁποία άπετέλεσε τήν πατρική ἑστία μεταλαμπαδεύσεως τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, άργότερα δέ καί στίς ἄλλες ἡῶρες τῆς εύρωπαϊκῆς ἡπείρου.

Ὁ 'Απόστολος τῶν Ἐθνῶν, ὁ Παῦλος, καί ἡ ὀλιγομελής συνοδεία του, περιχαρεῖς καί ἀπολύτως ἱκανοποιημένοι από τήν άπροσδόκητη ἐπιτυχία τῆς άποστολῆς των, άποφασίζουν νά ἐπισκεφθοῦν στίς ἀρχές τῆς άνοίξεως τοῦ 51 μ.Χ. τήν πόλη τῶν Ἀθηνῶν, γιά τήν ὁποία τόσα εἶχαν ἀκούσει γιά τό κάλος τῶν μνημείων της, γιά τήν σοφία της καί τούς φιλοσόφους της καί γιά τόν πολιτισμό της. Ὅλα αὐτά, τούς ἔκαναν νά αἰσθάνονται κάπως ἀμήχανοι καί διστακτικοί μπροστά στήν μεγαλοπρεπή αὐτή πόλη καί ἰδίως μπροστά στούς ἀνθρώπους της.

Ἄν καί κατά τήν περίοδο εκείνη, ἡ πόλις αὐτή τοῦ φωτός δέν ἐξέπεμπε τήν παλαιά της ἀκτινοβολία ἀλλ' εὗρίσκετο σέ μία τρόπον τινα κατάπτωση, από κοινωνικῆς καί θρησκευτικῆς άπόψεως, ἐν τούτοις, αἱ Ἀθηναῖ ἐξακολουθοῦσαν νά άσκοῦν μία άσυνήθη καί άκατανίκητη πνευματική ἑλξη, τόσο στούς ἐκτός Ἀθηνῶν Έλληνες ὅσο καί στούς άλλογενεῖς, ὥστε νά θεωροῦν ἑαυτούς ὅτι ὑστεροῦν ἔναντι τῶν γηγενῶν Ἀθηναίων, ἐάν δέν εἶχαν —ἔστω καί γιά μικρό χρονικό διάστημα— ζῆσει στό κλεινόν τῆς Παλλάδος ἄστυ, ἡ δέν εἶ-

χαν σπουδάσει εἰς τό Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπὶ πλέον, ἐξέχουσες προσωπικότητες, ρωμαϊκῆς καταγωγῆς, ὅπως: ὁ Καίσαρ, ὁ Αὐγουστος, ὁ Πομπήιος, ὁ Ἀντώνιος καὶ πλείστοι ἄλλοι ἐπώνυμοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἶχαν ἐγκωμιάσει καὶ ἐπαινέσει τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν πρωτοτυπία τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, εἶχαν δέ ἀκόμη ἐκφρασθεῖ μέ ἀπέραντο σεβασμὸ καὶ βαθειὰ ἐκτίμηση γιὰ τὴν καταγωγή τῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, ρητόρων, ποιητῶν καὶ συγγραφέων.

* * *

Ὁ Ἑβραϊκῆς καταγωγῆς καὶ ὡς ρωμαῖος πολίτης πολιτογραφηθεὶς, ἔφηλος Παῦλος, περιπλανήθηκε προφανῶς ὁλόκληρες ἡμέρες στὴν πόλη καὶ κυρίως στὴν ἀρχαία ἀγορὰ τῶν Ἀθηνῶν, προκειμένου νὰ ἐξικιωθῇ, συγχρόνως ὅμως καὶ νὰ προσανατολισθῇ στὸ πνεῦμα καὶ τὴν νοοτροπία τῶν περιέργων αὐτῶν ἀνθρώπων, τῶν Ἀθηναίων. Εἶναι γνωστὸ ὅτι, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους, μέγας ἦταν ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑβραίων συμπατριωτῶν του στὸ κλεινὸν ἄστυ καὶ πού γιὰ νὰ τοὺς συναντήσῃ καὶ νὰ τοὺς μιλήσῃ ἐπισκέπτετο — ὅπως συνήθιζε — τὴν Συναγωγή. Στὴν ἀθηναϊκὴ ὁμως Συναγωγή δέν φαίνεται νὰ εὔρε πολλοὺς συμπατριῶτες του, γιατί οἱ περισσότεροι ἦταν μάλλον ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν τοπικὴ εἰδωλολατρεία, ἢ ἐνδεχομένως νὰ ἐκδήλωναν ἀδιαφορία καὶ ἀμέλεια περὶ τὴν ἐκτέλεσι τῶν αὐστηρῶν πατροπαράδοτων θρησκευτικῶν των καθηκόντων.

Φυσικὸ καὶ ἐπόμενο ἦταν, λοιπόν, ὁ Παῦλος νὰ προσπαθῇ καὶ μάλιστα νὰ ἐπιμενῇ προκειμένου νὰ ἐξεύρῃ κάποιο

θεμιτὸ τρόπο γιὰ νὰ πληροφορηθῇ περὶ σὺνθετα γύρω ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους εἰδωλολάτρες, ὥστε νὰ μπορέσῃ νὰ συνομίλῃσῃ μέ αὐτοὺς καὶ μάλιστα γιὰ τὸ ἐπίδικο θέμα τῆς νέας θρησκείας. Ἐξ ἄλλου, ἐπιθυμοῦσε διακαῶς νὰ πληροφορηθῇ γιὰ τίς θρησκευτικὰς των πεποιθήσεις, τὸν τρόπο μέ τὸν ὁποῖο ἀντιμετώπιζαν τὴν θρησκεία τοῦ Δωδεκαθέου, τίς ἀντιλήψεις των γιὰ τὴν μετθανάτιο ζωὴ κ.ο.κ.

Περιήγετο καὶ περιεφέρετο συχνά στὴν ἀγορὰ, συζητῶντας καὶ ρωτῶντας τοὺς παρενρυσκομένους, προσπαθῶντας ἔτσι νὰ εὔρῃ κάποια ἀφορμὴ ἢ ἓνα ἔναυσμα γιὰ συζήτηση ἐπάνω στὰ θρησκευτικὰ δρώμενα τῶν Ἀθηνῶν ἢ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, σὲ θέματα γνώσεως τῆς θεϊκῆς βουλήσεως καὶ διδασκαλίας. Ἀλλ' εἰς μάτην... Ἡ ἐπιθυμία του νὰ συνομίλῃσῃ μέ Ἕλληνες φιλοσόφους ἢ ἀκόμη καὶ μέ δοκησιολόγους ἦταν διακαής. Διαλογίζετο, πάλι, τί θὰ συζητοῦσαν μαζί του αὐτοὶ οἱ φιλόσοφοι. Θὰ τοῦ μιλοῦσαν, ἴσως, γιὰ τὴν λογικὴ ἔρευνα καὶ γιὰ τὴν ἀναζήτηση τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀληθείας τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων, τῆς γνώσεως καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀξιών. Ἄλλοι θὰ τοῦ μιλοῦσαν, ἀκόμη, γιὰ τὸν ἀπόλυτο σεβασμὸ στοὺς θεσμούς, τὴν δημοκρατία, τοὺς νόμους τῆς Ἀθηναϊκῆς Πολιτείας, γιὰ σεβασμὸ στίς παραδόσεις κ.λπ.

Ἄλλος, ὅμως, ἦταν ὁ σκοπὸς γιὰ τὸν ὁποῖο ἔκανε ἓνα τόσο μακρινὸ ταξίδι, φθάνοντας μέχρι τὴν πόλη τῆς σοφίας, τὰς Ἀθήνας: νὰ διδάξῃ καὶ νὰ διαδώσῃ τὸν Χριστιανισμό, ἀλλὰ καὶ νὰ διαμορφώσῃ ἓνα γνήσιο **ἐλληνοχριστιανικὸ**

πολιτισμό, μέ οίκουμενική ἐμβέλεια. Αὐτό ἦταν τό ὄνειρό του.

Ἀνεβαίνοντας πρὸς τὸν Ἱερεῖο Πάγο, πού δέν βρισκόταν μακριά ἀπὸ τὴν ἀγορά, καὶ ἐνῶ ἐτοιμάζετο νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς, ξαφνικά, στάθηκε στὴν ἄκρῃ τοῦ δρόμου πού κατηφόριζε ἀπὸ τὸν Ἱερεῖο Πάγο παρατηρώντας ἕνα μικρὸ ναὸ στὸν βωμὸ τοῦ ὁποίου εἶχε χαραχθεῖ μέ ἔντονα γράμματα, ἡ φράσις: «**Ἀγνώστῳ Θεῷ**». Οἱ δύο αὐτές λέξεις φαίνεται ὅτι ἐντυπωσίασαν τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, θὰ μπορούσαμε δὲ νὰ ποῦμε ἀκόμη ὅτι τὸν προβλημάτισαν.

Εἰς τὸν τότε κόσμον, ἦτο βεβαίως γνωστὸ ὅτι, τόσο ἐν τῇ Πέργῃ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὅσον καὶ σὲ ἄλλες πόλεις, ὑπῆρχον παρόμοιοι βωμοί, ἀφιερωμένοι σὲ «ἀγνώστους Θεούς» καὶ δὴ μέ ἀκαθόριστους μέχρι σήμερα ἐπιγραφές. Εἶναι γνωστὸ, ἐπίσης, ὅτι μερικές ἀπὸ τίς ἐπιγραφές αὐτές —πού ἀφοροῦσαν ἀγνώστους Θεούς καὶ πού εἶναι ἄσχετες μέ ἐκείνη πού ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος παρετήρησε κατηφορίζοντας ἀπὸ τὸν Ἱερεῖο Πάγο— ἀναφέρονται σὲ πολλοὺς θεούς, ἀφοῦ παρόμοια ἐπιγραφή μέ τὸν ἐνικὸ ἀριθμὸ «ἀγνώστῳ Θεῷ» δέν ἔχει μέχρι σήμερα τουλάχιστον εὐρεθεῖ.

Ἐξ ἄλλου, ὁ E. Norden ὑποστηρίζει λέγοντας ὅτι: ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς τὸ κλεινὸν ἄστυ τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ μέ τὸν Παῦλο, σὲ κάποια ὁμιλία πού ἔκανε ἐνώπιον τῶν Ἀθηναίων, τοὺς ἐξυμνεῖ καὶ τοὺς ἐγκωμιάζει μὲν γιὰ τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν εὐλάβεια πού ἐπιδεικνύουν πρὸς τοὺς θεούς των, παρὰλλῃλα ὅμως κάνει μνεῖα καὶ γιὰ βωμούς πού οἱ Ἀθηναῖοι

ἀφιέρωναν σὲ ἀγνώστους θεούς! Δέν παραλείπουμε, ἀκόμη, νὰ σημειώσουμε ὅτι στίς ἀνασκαφές τῆς Περγᾶμου, τὸ 1909, ἀνακαλύφθηκε μία ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή ἐνὸς βωμοῦ, τὸ κείμενον τῆς ὁποίας δέν εἶναι δυστυχῶς πλήρες καὶ κυρίως στὸ ἐπίμαχο σημεῖο τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς θεωρουμένης ἀπὸ τοὺς εἰδικούς μᾶλλον ὥς ἀμφίβολης καὶ παρακινδυνευμένης.

Ἀτενίζοντας, λοιπόν, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὴν ἐπιγραφή αὐτὴ «ἀγνώστῳ Θεῷ», αἰσθάνθηκε μία ἰσχυρὴ ἔλξι, μία ἔλξι πρωτόγνωρη γι' αὐτὸν καὶ τοὺς συντρόφους του, συγχρόνως ὅμως ἐνίωσε αὐτοπεποίθησιν καὶ ἐμπιστοσύνην στὸν ἴδιον τοῦ τὸν ἑαυτὸ ὅτι, ἐπὶ τέλους, εὐρέθηκε αὐτὸ πού ὁ ἴδιος ζητοῦσε, δηλαδή τὴν ἀφορμὴ καὶ τὸ ἔναυσμα γιὰ θεολογικὴ συζήτηση μέ τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ J. Holznagel μᾶς λέγει ὅτι, ὁ Παῦλος δέν ὑστεροῦσε σὲ μόρφωση, δέν ἦτο βάρβαρος, οὔτε κανένας εἰκονοκλάστης. Εἶχε ὅμως μία ἀνώτερη ἀντίληψιν γιὰ τὸ ὥραϊο (Ἐμεῖς προσθέτομε: **καὶ γιὰ τὸ ἀληθινόν**): τὴν ὁμορφίαν τῆς ψυχῆς! Ἀπὸ ζωντανούς ἀνθρώπους ἤθελε νὰ μορφώσῃ καὶ νὰ ἀναμορφώσῃ χριστιανούς, ἀπὸ ψυχροὺς ἀνθρώπους — ἐγωιστές νὰ δημιουργήσῃ ἀνθρώπους μέ θερμὰ αἰσθήματα, νὰ διαπλάσῃ μέσα στὴν ψυχὴ τους τὸν Χριστὸ στὴν δὲ θέσιν τοῦ ὁμορφου μύθου γιὰ τὴν γέννησιν τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς ἀπὸ τὸ κεφάλιν τοῦ Διὸς, νὰ βάλῃ τὴν πραγματικότητα τοῦ Αἰωνίου Λόγου, τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, πού ἐγένετο ἄνθρωπος. Ἐξ ἄλλου, ὅλα αὐτά, ὁ Παῦλος τὰ θεωροῦσε τέχνη πολὺ πλεονέκτη ἀπὸ τὸ νὰ παίρνῃ κανεὶς λιθάρια νεκρά καὶ νὰ κατασκευάζῃ ἄψυχα εἰδωλα. Τὸ ἱερό

σύμβολο της Ἀθηνᾶς ἦταν ἡ κουκουβάγια, τό πουλί της νύχτας, πού τό μάτι της δέν ἀντέχει στό φῶς τῆς ἡμέρας. Ἔτσι καί ἡ σοφία στήν Ἑλλάδα, τότε, ἦταν μία μαραμένη σκοτεινή ἄποψις τῆς ζωῆς. Νά γνωρίσει ὅμως κανεῖς τόν Θεό σάν φῶς, ἀγάπη καί ζωή, αὐτό εἶναι ἡ φωτεινή ἄποψις τῆς ζωῆς πού ἐκπροσωποῦσε ὁ Παῦλος.

Τώρα, τόν Ἀπόστολο τῶν Ἑθνῶν τόν βλέπουμε ἀνεβασμένο εἰς τό μέσον καί ὄρθιο στόν ἱστορικό λόφο τοῦ Ἀρείου Πάγου, μεταξὺ ενός πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου περιέργων πολιτῶν, πολλοί ἀπό τοὺς ὁποίους τόν περιεργάζοντο ἐκπληκτοί, διερωτώμενοι προφανῶς τί ἐσχεδίαζε νά τοὺς πῇ ὁ αὐτόκλητος ἄλλογενής αὐτός Ἑβραῖος. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν πάντοτε περίεργοι καί τόν Παῦλο τόν ἐβλεπαν μέ ἄλλο μάτι ἀπό τοὺς συμπατριῶτες του, πού ἐνδημοῦσαν στήν πόλη των ἐπειδὴ προαισθάνοντο ὅτι, κάτι τό σπουδαῖο καί σημαντικό ἐπρόκειτο νά τοὺς ἀναγγεῖλῃ καί γιὰ τόν λόγο αὐτό ἐσιωποῦσαν γιὰ νά τόν ἀκούσουν καί ὁ Παῦλος ἄρχισε νά ὁμιλῇ:

«Ἀθηναῖοι — ἄρχισε νά τοὺς λέγει ὁ Ἀπόστολος — ὡς θεωρῶ ὅτι εἴσθε πάρα πολύ εὐλαβεῖς ἀπὸ κάθε ἄποψη καί ἐνῶ περιδιάβαξα τὴν πόλιν σας καί ἐβλεπα τοὺς ἱεροὺς σας τόπους, εἶδα ἀνάμεσα σέ αὐτοὺς καί ἓνα βωμό μέ τὴν ἐπιγραφή «στὸν Ἄγνωστο Θεό». Αὐτόν, λοιπόν, πού ἐσεῖς λατρεύετε χωρὶς νά τόν γνωρίζετε, αὐτόν ἐγὼ τώρα σᾶς τόν κάνω γνωστό. Εἶναι ὁ Θεός πού δημιουργοῦσε τόν κόσμον καί ὅλα ὅσα ὑπάρχουν σέ αὐτόν.

Ὡς κύριος τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς, δέν κατοικεῖ σέ χειροποίητους ναοὺς,

οὔτε ὑπηρετεῖται ἀπὸ χεῖρα ἀνθρώπιναν σάν νά εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ κάτι, ἀφοῦ αὐτός εἶναι πού δίνει σέ ὅλα ζωὴ καί πνοή καί τὰ πάντα. Δημιούργησε ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπο ὅλα τὰ ἔθνη τῶν ἀνθρώπων καί τοὺς ἐγκατέστησε πάνω σέ ὅλη τὴ γῆ. Ἐπίσης ὥρισε πόσον καιρὸ θὰ ὑπάρχουν καί μέσα σέ ποιά σύνορα θὰ κατοικοῦν. Θέλησε νά ζητοῦν τόν κύριο καί νά προσπαθοῦν νά τόν βροῦν ψηλαφώντας στό σκοτάδι, ἂν καί δέν εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὸν καθένα μας. Γιατί μέσα σ' αὐτόν ζοῦμε καί κινούμαστε καί ὑπάρχουμε, ὅπως λένε καί μερικοὶ ἀπὸ τοὺς δικούς σας ποιητές:

Δικὴ του εἴμαστε γενιά.

Ἀφοῦ, λοιπόν, εἴμαστε γενιά τοῦ Θεοῦ, δέν θὰ πρέπει νά νομίζουμε ὅτι ἡ θεότητα εἶναι κάτι ὅμοιο μέ χρυσάφι ἢ ἀσήμι, ἢ πέτρα, δηλαδή μέ γλυπτὸ ἔργο τῆς τέχνης ἢ τῆς φαντασίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεός παρέβλεψε τὰ χρόνια τῆς ἁγνοίας. Τώρα ὅμως ἀπαιτεῖ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, σέ κάθε τόπο νά μετανοήσουν, γιατί ἔχει καθορίσει μία ἡμέρα πού θὰ κρίνῃ τὴν οἰκουμένη μέ δικαιοσύνη, μέσω ενός ἀνδρός πού τόν ἔχει ὀρίσει γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό. Καί ἔδωσε βέβαιη ἀπόδειξη σέ ὅλους, ὅτι αὐτός θὰ εἶναι ὁ κριτής, ἀνασταίνοντάς τον ἀπὸ τοὺς νεκροὺς». Καί συνέχισε ὁ Παῦλος γιὰ ἀρκετὴ ὥρα τὴν ὁμιλία του, προσπαθώντας νά τοὺς κάνῃ νά μάθουν τὴν ἀλήθεια. Νά γνωρίσουν τὸν ἀληθινὸ Θεό, νά βροῦν τὴν λύτρωση καί τὴν σωτηρία, νά δεχθοῦν μὴ ἀληθινὴ θρησκεία καί νά ἀποβάλλουν τὴν εἰδωλολατρία.

Μερικοί, ὅμως, ἀπὸ τό ἀκροατήριον ὅταν ἄκουσαν γιὰ ἀνάσταση νεκρῶν, ἄρχιζαν νά τόν περιπαίζουν, προφανῶς

διότι δέν είχαν ξανακούσει κάτι παρόμοιο. Κάποιοι άλλοι πάλι τοῦ ἔλεγαν: «θά μάς τά ξαναπῆς μίαν ἄλλη φορά!...».

Βλέποντας, ὁ Παῦλος, τήν ἀρνητική αὐτή στάση τῶν ἀνθρώπων κατάλαβε ὅτι ἡ πόλις τῆς Παλλάδος δέν εἶχε νά τοῦ προσφέρει τίποτε πλέον, ἀφοῦ ὑπ' αὐτές τίς συνθήκες τοῦ ἦταν ἀδύνατο νά ἰδρῦσει ἐκεῖ μιά νέα χριστιανική ἐκκλησία, ὅπως αὐτό εἶχε κάνει στήν Μακεδονία. Μόνο, ὀρισμένοι ἄνδρες προσκολλήθηκαν στόν Παῦλο καί ἐγίναν χριστιανοί, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ δικαστής Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, ὅπως ἐπίσης καί μιά γυναίκα μέ τό ὄνομα Δάμαρις.

Εἰς μάτην, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος προσπάθησε νά μεταπείσῃ τό Ἀθηναϊκό ἀκροατήριό του, προβάλλοντας σέ αὐτό ἀληθῆ γεγονότα, λογικά ἐπιχειρήματα καί βάσιμες ἀποδείξεις. Φαίνεται ὅτι δέν εἶχε ἔλθει ἡ κατάλληλη στιγμή γιά τήν πόλη τῆς Παλλάδος, ὥστε νά πεισθεῖ καί νά πιστέψῃ στόν μοναδικό, τριαδικό καί παντοδύναμο Θεό. Καί, ὅμως, εἰς τάς Ἀθήνας ὁ Ἀπόστολος ἐρίζε τόν σπόρον τῆς Χριστιανοσύνης...

Κάτω ἀπ' αὐτές τίς συνθήκες, ὁ Παῦλος ἐγκατέλειπε τό κλεινόν ἄστυ γιά τόν Κόρινθο, ὅπου ἦλθε σέ ἐπαφή μέ ἓνα Ἰουδαῖο συμπατριώτη του, ὀνόματι Ἀκύλα, καί μέ τήν βοήθεια τῆς συζύγου τοῦ Ἀκύλα, Πρίσκιλλας ἄρχισαν νά διδάσκουν στήν πόλι αὐτή σέ Ἑλλήνες καί Ἰουδαίους τήν νέα θρησκεία. Ἐκεῖ δέν ἄργησε νά διαπιστώσῃ ὅτι, ἡμέρα μέ τήν ἡμέρα ὅλο καί περισσότεροι ἐδέχοντο τά χριστιανικά μηνύματα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐν ἀντιθέσει μέ τούς περιέργους Ἀθηναίους σκεπτικιστάς.

* * *

Ὁλοκληρώνοντας τήν μελέτη αὐτή γιά τόν Ἅγιο Παῦλο καί Ἀπόστολο τῶν Ἑθνῶν, μάς ἔρχονται στόν νοῦ τά ὅσα μάς διηγεῖται παραστατικώτατα ὁ Γερμανός ἱστορικός Burckhardt: «Μετά ἀπό τήν περιφανῆ νίκη τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατά τοῦ Σατράπη τῶν Περσῶν Δαρείου, ὁ πρῶτος εἶχε τήν ἰδέα νά τοποθετήσῃ στήν χρυσοποίκιλτη καστίνα τοῦ δευτέρου τό χειρόγραφο τῆς Ἰλιάδος. Αὐτή, ὅμως, ἡ συμβολική χειρονομία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἶχε ἓνα βαθύτερο νόημα καί μιά ἰδιαίτερη σημασία, τήν ὁποία ὁ Πέρσης Σατράπης, προφανῶς, δέν ἀντελήφθη: «Ἐντυσε τό ἑλληνικό πνεῦμα μέ τόν πλοῦτο τῆς Ἀνατολῆς! Αὐτή ἀκριβῶς ὑπῆρξε ἡ ἱστορική στιγμή πού γεννήθηκε ὁ Ἑλληνισμός, δηλαδή ἡ χρυσή γέφυρα πού ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν — ὁ Παῦλος μαζί μέ τούς ἱπότες του — κρατώντας τό μαργαριτάρι τῆς Ἀνατολῆς, πέρασε τήν Ἀνατολή στήν Δύση!...».

Καί δέν εἶναι ἀσφαλῶς τυχαῖο τό γεγονός ὅτι, ὁ εὐρωπαϊκός πολιτισμός μαζί μέ τήν χριστιανική θρησκεία ἔχουν βαθεῖς τίς ρίζες τους στήν ἑλληνική παιδεία καί κουλτούρα, ὅπως καί στόν ρηξικέλευθο καί ἀναμορφωτή Ἀπόστολο Παῦλο, πού πρῶτος αὐτός διέδωσε τά θεόπνευστα καί σωτήρια χριστιανικά μηνύματα στήν Ἑλλάδα, μέ ἀποτέλεσμα νά προκύψῃ ὁ μοναδικός καί ἀπαράμιλλος οἰκουμενικός ἑλληνοχριστιανικός πολιτισμός.

Ἰδιαιτέρως, ὅμως, ὅσον ἀφορᾷ τήν δική μας ἐποχή, θεωροῦμε προφητικά καί ἀνεπανάληπτα τά ὅσα μετά τόσης παρρησίας ὑποστηρίζει ὁ ἀείμνηστος καθηγητής καί πολιτικός Παναγ. Κανελλόπουλος ὅτι, ἡ ἐποχή μας χρειάζε-

ται πίστη, χρειάζεται τον Θεό, τον «οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ὑπάρχοντα», ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἶχε πεῖ στους Ἀθηναίους, μιλώντας στὸν Ἄρειο Πάγο. Διότι «ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν». Καὶ ὅταν πονᾶμε, μέσα στὸν Θεό πονᾶμε καὶ ὅταν ἀγαπᾶμε, μέσα Του ἀγαπᾶμε καὶ ὅταν πεθαίνουμε, μέσα Του πεθαίνουμε, μέσα στὴν ἀληθινὴ ζωὴ πεθαίνουμε.

Ἐξ ἄλλου, στὰ ὅσα μελλούμενα θὰ πραγματοποιηθοῦν καὶ στὰ ὅσα ἐρχόμενα θὰ συμβοῦν, ὑπάρχει καὶ ὁ **Ἐρχόμενος**.

Ὁ αἰωνίως ἐρχόμενος. «Ὁ ὢν, ὁ ἦν καὶ ὁ Ἐρχόμενος». Ἄν, λοιπόν, τὰ γεγονότα πού ἐρχονται εἶναι κρίσιμα καὶ φοβερά, ὁ Ἐρχόμενος εἶναι πρᾶος καὶ ἀπαλός. Χτυπάει τὴν πόρτα ὅλων τῶν ἀνθρώπων τόσο ἡρεμα καὶ διακριτικά πού δέν Τόν ἀκοῦνε. Ὡστόσο μποροῦν νά Τόν ἀκούσουν. Θά Τόν ἀκούσουν σήμερα λίγοι, αὐριο περισσότεροι. Καὶ θά Τοῦ ἀνοίξουν τὴν πόρτα γιὰ νά μπῇ. Καὶ θά δειπνήση μαζί τους.

Συνεπῶς, ἀπὸ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐξαρτᾶται νά δεχθοῦμε ἢ νά ἀρνηθοῦμε τὴν εὐγενική Του πρόσκληση καὶ τό εὐφρόσυνο κάλεσμά Του.

ΑΘΑΝ. ΔΗΜ. ΤΣΑΚΩΝΑΣ
Πανεπιστημιακός Καθηγητής

Ὑποσημειώσεις - βοηθήματα

1. Π. Κανελλοπούλου: *Ὁ Χριστιανισμός καὶ ἡ Ἐποχή μας*, βιβλ. Τῆς ΕΣΤΙΑΣ, Ἀθῆναι, 1985.
2. J. Holzner: «Παῦλος», Ἐκδ. «Ἡ ΔΑΜΑΣΚΟΣ», Μετ. Ἰερωνύμου, ἔκδ. 12^η, Ἀθῆναι, 1989.
3. Ι. Θ. Κολιτσάρα: «Ὁ Παῦλος καὶ οἱ Ἕλληνες», Ἐκδ. «ΖΩΗΣ», δευτ. ἔκδοσις, Ἀθῆναι, 1978.
4. Ἡ Ἁγία Γραφή: Ἐκδ. ΕΛΛ. ΒΙΒΛΙΚΗΣ ΕΝΤΑΙΠΕΙΑΣ, Ἀθῆναι, 1997.
5. Dictionnaire d'Archéologie Chrétienne (Cabrillat), Paris.
6. Prat S. J. «La Theologie de St. Paul», 2 τόμοι, Paris, 1929.
7. Vocabulaire de Théologie Biblique, Les Edition du CERF, 3ème édition, Paris, 1974.
8. A. Vitti S. J. «Vita S. Pauli» (λιθογρ.), τόμοι 1-3, Roma, 1932-1935.
9. E. Norden, «Agnostos Theos», Leipzig, 1913.
10. E. Renan, «Paulus», Berlin, 1936.
11. A. J. Festugière «L'Idéal Religieux des Grecs et l'Evangile», Paris, 1932.
12. P. Lemerle, «Philippe et la Macedoine orientale à l'époque chrétienne et byzantine», Paris, 1945.
13. Doro Levi, «Antioch Mosaic Pavements», Princeton - London, 1947.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΩΣ ΙΔΡΥΜΑ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΣΗΣ

Ἄν παρακολουθήσουμε τοὺς σκοποὺς πού διαχρονικά θέτει ἡ Ἑλληνική πολιτεία, ἀπὸ τὴ σύσταση τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ κράτους μέχρι καὶ σήμερα, ὡς ἐπιδιωκόμενους ἀπὸ τὴ φοίτηση τῶν μαθητῶν στὰ σχολεῖα τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως, θὰ παρατηρήσουμε ὅτι σχεδὸν πάντοτε μεταξὺ τῶν σκοπῶν αὐτῶν πρωταρχικὴ θέση κατέχει ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσή τους.

Ἦδη, ἀπὸ τὸ ἔτος 1856, ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ οἱ σκοποὶ τοῦ βασικοῦ σχολείου διατυπώνονται σὲ ἐπίσημο κρατικὸ κείμενο, μεταξὺ τῶν σκοπῶν αὐτῶν περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἀπαίτηση ὅπως: «...ἡ διδασκαλία τείνει οὐχὶ νὰ μεταδώσῃ γνώσεις ἀπλῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰς καρδίας τῆς νεολαίας τὴν εὐσέβειαν, τὸν ἔρωτα πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἀληθές, νὰ προκαλέσῃ τὴν κλίσιν πρὸς τὴν ἀρετὴν, νὰ ἐγείρῃ δὲ τὴν ἀποστροφὴν κατὰ τῆς κακίας»⁽¹⁾.

Μέ σαφέστερο καὶ πιὸ κατηγορηματικὸ τρόπο διατυπώνεται ἡ σημασία τῆς ἠθικοθρησκευτικῆς μόρφωσης τῶν νέων κατὰ τὸ ἔτος 1880, ὅταν μεταξὺ τῶν σκοπῶν τοῦ βασικοῦ σχολείου περιλαμβάνεται καὶ «...ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ τοῦ παιδὸς μόρφωσις δι' εὐμεθό-

δου διδασκαλίας τῶν κεκανονισμένων μαθημάτων...».

Σύμφωνα μέ τὸ νόμο ΒΤΜΘ' τοῦ 1894, «σκοπὸς τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσεως εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ μόρφωσις τῶν παίδων καὶ ἡ διδασκαλία τῶν εἰς τὸν βίον χρησίμων στοιχειωδῶν γνώσεων». Ἀργότερα, κατὰ τὸ ἔτος 1899, οἱ ἐπιδιωκόμενοι ἀπὸ τὴν πρωτοβάθμια ἐκπαίδευση σκοποὶ καθορίζονται ὡς ἑξῆς: «ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις οὕσα ἀγωγή ἠθικὴ, θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ, δι' ἧς ἀναπτύσσονται ἀρμονικῶς αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις τῶν ἐν αὐτῇ παιδευομένων, περιλαμβάνει κ.λπ.».

Οἱ ἰσχύσαντες κατὰ τὰ ἔτη 1913-1929 νόμοι, ὡς σκοπὸ τοῦ βασικοῦ σχολείου ἔθεταν «τὴν ἀρμονικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων τῶν παίδων, τὴν θρησκευτικὴν ἠθικὴν καὶ ἐθνικὴν μόρφωσιν αὐτῶν καὶ τὴν μετάδοσιν τῶν εἰς τὸν βίον ἀπαραιτήτων γνώσεων καὶ δεξιοτήτων». Καὶ αὐτὸς ὁ νόμος τοῦ 1929 (ν. 4397), ὁ ὁποῖος ψηφίστηκε σὲ ἐποχὴ ὑποχώρησης τῶν ἠθικῶν ἀξιών, λόγῳ τοῦ προηγηθέντος Α' παγκοσμίου πολέμου, ἡ δὲ ἱκανότητα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς προβαλλόταν ὡς ἡ πιὸ βασικὴ ἐπιδίωξις τῆς ἀγωγῆς, δέν παραλείπει νὰ περιλάβει στοὺς σκοποὺς τῶν σχολείων γενικῆς ἐκπαίδευσεως καὶ

(1) Ἀριθμ. 155/1856 Ἐγκύκλιος Ὑπουργ. Παιδείας.

τὴν ἀνάδειξη τῶν μαθητῶν σέ «χρη-
στούς πολίτας».

Ἀλλά καί ὅλοι οἱ ἐκπαιδευτικοί νό-
μοι πού θεσπίσθηκαν ἀπό τὴν Ἑλληνική
Πολιτεία μετὰ τόν Β' παγκόσμιο πόλε-
μο, περιλαμβάνουν μεταξὺ τῶν σκοπῶν
τῶν σχολείων αὐτῶν καί τὴν ἠθική,
θρησκευτική, ἐθνική καί κοινωνική
μόρφωση τῶν ἑλληνοπαίδων.

Αὐτό δέν ἦταν ἀπαίτηση μόνο τῆς
Ἑλληνικῆς πολιτείας, ἀλλά καί ὅλων
τῶν προηγμένων κρατῶν, διότι εἶχε γί-
νει δεκτό, ὅτι χωρὶς αὐτὴ τὴ μόρφωση
ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά ἐκπληρώσει
στό ἀκέραιο τὴν ἀποστολὴ του εἴτε ὑπὸ
τῇ στενῇ τῆς ἔννοια, ὡς ἐθνικοῦ καί
κοινωνικοῦ ἀτόμου, εἴτε ὑπὸ τὴν εὐρύ-
τερη ἔννοια τῆς ἀνθρώπινης ὑπόστασης
καί ἀποστολῆς του. Παρατηροῦμε ἔτσι
ὅτι στό σύνολο σχεδόν τῶν κρατῶν τοῦ
κόσμου ἡ βασική ἐκπαίδευση περιλαμ-
βάνει στούς σκοπούς τῆς καί τὴν ἠθική
μόρφωση τοῦ ἀτόμου, τὸ φρονηματισμό
του ὡς πολίτη καί τὴ διάπλασή του μέ
βάση τὸ πνεῦμα τῆς ἐθνικῆς του πα-
ράδοσης ἀφ' ἑνός καί τὴν ιδέα τῆς
συναδέλφωσης τῶν λαῶν ἀφ' ἑτέρου.

Καί μετὰ τὴ μεταπολίτευση τοῦ 1974,
ὅλοι οἱ ἐκπαιδευτικοί νόμοι πού θε-
σπίσθηκαν ἀπό τὴν Ἑλληνική Πολιτεία
καί ἴσχυσαν μέχρι σήμερα, πρὸς αὐτὴ
τὴν κατεύθυνση στόχευαν. Καί εἶναι
εὐλογη αὐτὴ ἡ στόχευση ἀφοῦ ταυτίζε-
ται μέ τὸ γενικό σκοπὸ τῆς ἀγωγῆς, ὁ
ὁποῖος ἀποβλέπει στὴν ὁλοκλήρωση τῆς
προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου καί στὴ
διὰ τῆς ἀρετῆς τελείωσή του.

Τὸ ἰσχύον σήμερα Ἑλληνικό Σύντα-
γμα στό ἄρθρο 16, παράγραφος 2, ἐπι-
τάσσει: «Ἡ παιδεία ἀποτελεῖ βασική

ἀποστολὴ τοῦ Κράτους καί ἔχει σκοπὸ
τὴν ἠθική, πνευματική, ἐπαγγελματική
καί φυσική ἀγωγή τῶν Ἑλλήνων, τὴν
ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικῆς καί **θρησκευτικῆς
συνείδησης** καί τὴ διάπλασή τους σέ
ἐλεύθερους πολίτες»⁽²⁾. Στὰ πλαίσια αὐ-
τῆς τῆς ἐπιταγῆς τοῦ Συντάγματος προσ-
διορίζονται οἱ σκοποὶ τῶν σχολείων τῆς
γενικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τὸν ἰσχύοντα
σήμερα νόμο 1566 τοῦ 1985 γιὰ τὴν
πρωτοβάθμια καί δευτεροβάθμια ἐκπαί-
δευση.

Ἀπὸ ὅσα ἐκτέθηκαν προηγουμένα,
διαπιστώνεται μιὰ διαχρονικὴ ἐμμονὴ
τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἀπὸ τὴν ἱ-
δρυση τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ κράτους μέ-
χρι καί σήμερα, στὴν ἀναγκαιότητα τῆς
ἠθικοθρησκευτικῆς ἀγωγῆς καί μόρφω-
σης τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων τῆς
γενικῆς ἐκπαιδεύσεως. Εὐλόγα γεννᾶται
τὸ ἐρώτημα: Ὑφίσταται σήμερα αὐτὴ ἡ
ἀναγκαιότητα ἢ εἶναι ξεπερασμένη ἀπὸ
τὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα καί τίς
γενικότερες συνθῆκες ζωῆς πού βιώνει
ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος σέ τοπικὸ ἀλλά
καί σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο;

Γιὰ νά ἀπαντηθεῖ αὐτὸ τὸ ἐρώτημα
πρέπει προηγουμένως νά ἐξετασθεῖ τί
σημαίνει ἠθικὴ ἀγωγή καί τί ἀνάπτυξη
τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης. Ἡ λέξη
ἠθικός, ἠθικὴ κ.λπ. προέρχεται ἐτυμο-
λογικά ἀπὸ τὸ ἦθος πού σημαίνει τὸ
χαρακτῆρα, τὴ συμπεριφορὰ καί γενικά
τὴν ἀρετὴ. Ρίζες τοῦ ἦθους, ὅπως
προσδιορίζονται ἀπὸ τοὺς κλασικοὺς
χρόνους εἶναι ἡ «αἰδώς», ἡ ἐσωτερικὴ
δηλαδή ἀποστροφή πρὸς κάθε συμπερι-
φορὰ μας πού ἔρχεται σέ ἀντίθεση πρὸς

(2) Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, ἄρθρο 16.

τίς ἀξίες πού φέρουμε ὡς ἀνθρώπινη προσωπικότητα, εἶναι ἐπίσης τό «κλέος», δηλαδή ἡ καλή φήμη, πού τήν ἐπιδιώκουν ὅσοι ἐπιθυμοῦν νά εἶναι ἄριστοι κατά πάντα, εἶναι ἡ «ἀνδρεία», δηλαδή ἡ γενναιοδωρία πού φτάνει μέχρι τήν αὐτοθυσία καί τέλος ἡ «δικαιοσύνη», πού πρέπει νά διαποτίζει κάθε πτυχή τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς⁽³⁾.

Ἀπό τίς ρίζες αὐτές τοῦ ἡθους βλάνονται τά ἐπὶ μέρους στοιχεῖα τῆς ἀρετῆς, ὅπως εἶναι ἡ ἐλευθερία, ἡ παρησία, ἡ σεμνότητα, ἡ καρτερία, ἡ μεγαλοψυχία, ἡ ἀξιοπρέπεια, ἡ μεγαλοπρέπεια.

Ἡ χριστιανική διδασκαλία προσδίδει στό ἥθος νέα διάσταση. Καρποί τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, ὅπως ὀρίζονται ἀπό τόν Παῦλο, εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ χαρά, ἡ εἰρήνη, ἡ μακροθυμία, ἡ χρηστότητα, ἡ ἀγαθοσύνη, ἡ πίστη, ἡ πραότητα, ἡ ἐγκράτεια. Ἡ δέ ἀγάπη πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀκόμη καί πρὸς τοὺς ἐχθρούς, εἶναι «ἡ καθ' ὑπερβολὴν ὁδός» πρὸς τήν τελειότητα. Ὅλα τά ἄλλα «πίπτουν» καί μόνο ἡ ἀγάπη «μένει».

Τό νέο αὐτό ἥθος δέν εἶναι γέννημα κάποιας θεωρίας, ἀλλά τῆς θείας χάριτος πού ἀποκαλύπτεται διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ σύζευξη τοῦ ἐλληνικοῦ καί τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, γράφει ὁ μέγας γερμανὸς φιλόλογος καί Ἑλληνιστής, καθηγητὴς Βέρνερ Γαίγκερ καί ἡ σύμμετρη τῶν στοιχείων ἀπὸ τὰ ὅποια τό καθένα ἐμφανίζεται, εἶχε ὡς ἀποτελε-

σμα τόν ἐκχριστιανισμό τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος καί τόν ἐξελληνισμό τοῦ χριστιανικοῦ, χωρὶς τήν ὁποιαδήποτε παραφθορά τῆς οὐσίας τοῦ τελευταίου⁽⁴⁾.

Ἡ κοσμοϊστορική αὐτὴ συνάντηση Χριστιανισμοῦ καί Ἑλληνισμοῦ καί ἡ ἀλληλεπίδραση πού δέχθηκαν, ἡ ὁποία, κατά τήν ταπεινὴ μας γνώμη, δέν ὑπῆρξε τυχαία, ἀλλὰ ἦταν ἔργο θείας βουλήσεως, δημιούργησε ἓνα νέο ἀνθρώπινο ἥθος πού ἀνταποκρινόταν πλήρως πρὸς τήν ἐντονὴ θρησκευτικότητα καί τό ἐπέκεινα τοῦ κόσμου τούτου ροπὴ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, τήν ἐκ μέρους τοῦ ἀναγνώριση τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς ἐλευθερίας του καί τήν ἐκτίμησή του πρὸς τήν ἀξίαν τῆς ἀρετῆς, ὡς μοναδικῆς ὁδοῦ γιὰ τήν ἀπόκτηση τῆς ἀληθινῆς εὐτυχίας στή ζωή.

Ἡ ἀγωγή ἐπομένως, ὡς ἐνέργεια πού ἔχει σκοπὸ νά ὁδηγήσει τόν ἐξελισσόμενο ἄνθρωπο «τό παιδί» πρὸς τὴ ψυχοσωματικὴ του ὠριμότητα καί τήν πνευματικὴ του τελείωση, ὥστε, ὑπερβαίνοντας τό φυσικὸ καί βιολογικὸ ἐπίπεδο τῆς ὑπαρξῆς του, νά καταστεῖ ἱκανὸς νά πραγματώσει τόν ὑψηλὸ προορισμὸ του, δέν μπορεῖ νά ἐπιτύχει τό σκοπὸ της χωρὶς νά περιλαμβάνει στὰ βασικά μορφωτικὰ ἀγαθὰ πού ἐπιδιώκει καί τήν ἠθικὴ μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀμεση σχέση μέ τήν ἠθικὴ μόρφωση ἔχει καί ἡ καλλιέργεια τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης πού ἀποτελεῖ, ὅπως προαναφέραμε, ἐπιταγὴ τοῦ ἰσχύοντος Ἑλλη-

(3) Κ. Σπετσίερη, Ὀντολογία καί Φιλοσοφία τῆς Ὑπάρξεως, σελ. 115 κ.ε.

(4) Βέρνερ Γαίγκερ, Παιδεία, Εἰσαγ. σελ. 19-35.

νικοῦ Συντάγματος. Ἡ θρησκευτικότητα, ὅπως ἔχει γίνει ἀποδεκτό ἀπὸ ὅλους τοὺς μεγάλους παιδαγωγούς καὶ στοχαστές, ἀνήκει στὰ ἀρχικά καὶ θεμελιώδη συστατικά τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Διὰ τῆς θρησκείας ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀναζήτησε ὕψιστες ἀξίες σχετιζόμενες πρὸς τὸ ἄπειρο καὶ τὸ αἰώνιο. Τὸ θρησκευτικὸ βίωμα, ὡς ἐσωτερικὸ γεγονὸς ποὺ γεννιέται στὰ βάθη τῆς ψυχῆς, ἀποτελεῖ τὴν πιὸ σεμνὴ καὶ πιὸ εὐγενή ἐκδήλωση τοῦ ἔσω εἶναι τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Αὐτὸ τὸ βίωμα ἢ ἀγωγή δέν μπορεῖ νὰ τὸ ἀγνοήσει ἢ νὰ τὸ παρακάμψει. Ὁλοκληρωμένη ἀγωγή δέν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθεῖ ἐκείνη ποὺ ἀδιαφορεῖ γι' αὐτὴ τὴν εὐγενή πλευρὰ τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους παιδαγωγούς καὶ στοχαστές, ὁ Pestalozzi, θεωρεῖ ὡς τελικὸ σκοπὸ τῆς ἀγωγῆς τὴν ἠθικὴ τελείωση τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ὁποία, ὑποστηρίζει, τότε μόνο ἐπιτυγχάνεται, ὅταν συνδυάζεται μέ τὴν καλλιέργεια καὶ ἀνάπτυξη τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεώς του. Αὐτὸ εἶναι τὸ ὕψιστο ποὺ μπορεῖ νὰ σκεφθεῖ καὶ νὰ ὀνειρευτεῖ κανεὶς γιὰ τὴν ἀγωγή τῆς ἀνθρωπότητας, ἀποφαίνεται. Καὶ προσθέτει: «Ἐκεῖνος ποὺ σπέρνει τὸ σπόρο τῆς πίστεως στὴν καρδιά ἐνὸς παιδιοῦ, μοιάζει σάν νὰ καλλιεργεῖ ἓνα φυτὸ στὸν παράδεισο»⁽⁵⁾.

Τὰ προεκτεθέντα ἰσχύουν ἰδιαίτερα γιὰ μᾶς τοῦ Ἑλλήνες, ἀφοῦ γιὰ νὰ ἐπανέλθουμε στὸ μεγάλο ἑλληνιστὴ Γαίγκερ, «ἡ ἀρχὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστο-

ρίας φαίνεται ὡς ἡ ἀνατολὴ νέας τοῦ ἀνθρώπου ἐκτιμήσεως, ἢ ὁποία ἄνευ ἐτέρου εὐκόλως συμβαδίζει μέ τὴν κυρίως διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ διαδοθεῖσαν σκέψιν τῆς ἀπείρου ἀξίας των ἐπὶ μέρους ἀνθρωπίνων ψυχῶν καὶ μέ τὴν πνευματικὴν αὐτονομίαν τοῦ ἀτόμου»⁽⁶⁾ ὅπως γράφει. Καὶ συνεχίζει: «ὕψιστον ἔργον τέχνης τὸ ὅποιον ἐτέθη ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες πρὸ αὐτῆς (τῆς ἀγωγῆς) ὡς ἀποστολὴ εἶναι ὁ ζῶν ἄνθρωπος. Μέ τοὺς Ἑλληνες ἐμφανίσθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ ἀντίληψη, ὅτι καὶ ἡ ἀγωγή πρέπει νὰ εἶναι λειτουργία συνειδητῆς ἐποικοδομῆς».

Ἡ ἀντίληψη τῆς ἑλληνικῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι «μικρόν μόριον Θεοῦ», εἶναι «σπέρμα» ἐκ τοῦ «λόγου», ὅπως ἔλεγαν οἱ Στωικοὶ καὶ ὅτι ἡ ἄνοδος πρὸς τὸ θεῖο, ἢ «ἐνόρρασις» καὶ ἡ «ἐνωσις» μέ αὐτὸ εἶναι ἡ ἀνωτάτη δυνατὴ πνευματικότητα, ὅπως ἔλεγε ὁ Πλάτωνας, συνδυασθεῖσα μέ τὴν ἐξ ἀποκαλύψεως θεία ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ ποὺ ἀποτελεῖ τὸ αἰώνιο θεμέλιο τῆς ζωῆς καὶ εἶναι ἡ μόνη πηγὴ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ὁμορφιάς καὶ τῆς ἀληθινῆς εὐτυχίας στὴ ζωὴ, δημιούργησε τὴν ἑλληνορθόδοξο παράδοσή μας, τὴν ὁποία ὅλοι μας ἔχουμε χρέος νὰ σεβαστοῦμε καὶ νὰ διαφυλάξουμε.

Καλεῖται, ἐπομένως, ἡ ἀγωγή νὰ ἐκπληρώσει καὶ στὸν τομέα αὐτὸ τὴ θεμελιώδη ἀποστολὴ της. Καὶ ἐπειδὴ τὸ σχολεῖο, ὡς ἴδρυμα ἀγωγῆς ἔχει μεγάλο μερίδιο εὐθύνης ἀπέναντι στὴ νέα γε-

(5) Μεγάλῃ Παιδαγωγικῇ Ἑγκυκλοπαίδεια, σελ. 501-503.

(6) Βέρνερ Γαίγκερ, ὡς ἀνωτέρω.

νιά, όφείλει νά ύπηρετεῖ καί αὐτή τήν ἀποστολή τῆς ἀγωγῆς, ἀφοῦ τά μορφωτικά ἀγαθά πού περιλαμβάνει ἀποτελοῦν τήν πεμπτουσία τῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς κάθε ἀτόμου.

Ἀπό ὅσα ἐκτέθηκαν παραπάνω, προκύπτει ἀβίαστα τό γενικό συμπέρασμα ὅτι, στό ἐρώτημα πού θέσαμε ἂν σήμερα ἐξακολουθεῖ νά ὑφίσταται ἡ ἀναγκαιότητα τῆς ἠθικῆς καί θρησκευτικῆς ἀγωγῆς τῶν νέων καί ἂν τό σχολεῖο, ὡς βασικός παράγοντας ἀγωγῆς καί μόρφωσης, ὀφείλει νά ὑπηρετεῖ αὐτή τήν ἀναγκαιότητα, ἡ ἀπάντηση δέν μπορεῖ παρά νά εἶναι καταφατική καί στά δύο σκέλη της.

Ἡ ἠθική ἀγωγή καί ἡ ἀνάπτυξη τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης ἐξακολουθεῖ νά ἀποτελεῖ ἓνα ἀπό τοὺς βασικούς σκοποὺς τῶν σχολείων τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως. Χωρὶς ἠθική καί θρησκευτική μόρφωση ἡ ὁποιαδήποτε ἀγωγή εἶναι ἀτελής. Τά δέ ἄτομα πού δέν ἔτυχαν αὐτῆς τῆς μόρφωσης στεροῦνται βασικῶν μορφωτικῶν ἀγαθῶν, χωρὶς τά ὁποῖα δέν εἶναι δυνατό νά ἐξελιχθοῦν σέ ἄρτιες καί ὁλοκληρωμένες προσωπικότητας καί νά βιώσουν ἀνώτερες καί αἰώνιες πνευματικές ἀξίες πού συνθέτουν τό βαθύτερο νόημα τῆς ζωῆς.

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ,
Ἐπόπτης Ἐκπαιδεύσεως
τ. Γεν. Δ/ντῆς Ὑπουργείου Παιδείας

ΑΠΟ ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΣΟΦΩΝ

Πρὸς τόν Θεόν τόν εὐφραίνοντα τήν νεότητά μου

Σέ πιστεύω! Κι ἂν αὐτοί πού σοφοὺς τοὺς κράζουν,
μέ γελοῦν καί μέ κυττοῦν μέ λοξό τό μάτι,
πόννοι ἀγιάτρευτων πληγῶν τίς ψυχές τους σφάζουν,
κι ὅλο πίκρα εἶν' ἡ καρδιά καί χολή γεμάτη.

.....
Σέ πιστεύω! Κι εἶμαι γώ τῆς χαρᾶς ὁ Κροῖσος·
πλούσιο μέσα μου τό φῶς, θησαυρός ἡ ἀλήθεια!
Καί χαρίζω στοὺς σοφοὺς τ' ἀναρίθμητα «ἰσως»,
τά «μπορεῖ», τοὺς δισταγμούς, τ' ἄλλα παραμῦθια.

Σέ πιστεύω! Κι ὅλα ἐσύ, Λόγε, μοῦ μαθαίνεις,
καί τή γνώση μέσα μου θαυμαστά πληθαίνεις.
Εἶσαι Σὺ πού βρίσκεσαι πάντα στό πλευρό μου,
Πλάστης μου, Πατέρας μου, Φίλος μου, Ἀδερφός μου.

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

ΑΓΑΘΟΝ ΕΝ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑ

Κουβεντιάζοντας, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι ο άνθρωπος στην εποχή μας αποτελεί αγαθόν εν ανεπαρκεία. Πιθανόν νά χαμογελάσετε. Καί σās προλαβαίνω. Σύμφωνα μέ τίς τελευταίες μετρήσεις (ή πληροφορία από τό Διαδίκτυον) ο πληθυσμός τής Γῆς πλησιάζει τά έπτά δισεκατομμύρια (γιά τήν ακρίβεια 6,75). θά μέ ρωτήσετε λοιπόν: Πώς μπορεῖ ο άνθρωπος νά εἶναι αγαθόν εν ανεπαρκεία, όταν συνωστίζεται στόν πλανήτη γῆ τέτοιο πλήθος;

Ο άνθρωπος (καί πιστεύω ότι θά συμφωνήτε) εἶναι τό τελειότερο πλάσμα τής Δημιουργίας. Σύμφωνα μέ τήν Ἀγία Γραφή, ο Θεός τόν έπλασε κατ' εἰκόνα καί ομοίωσιν Του. Προικίσθηκε μέ τόν Λόγο. Ἔκανε έπιστήμη. Ἐδημιούργησε τέχνη. Ἐγραψε ἱστορία, έθιμελίωσε πολιτισμό. Φιλοσοφώντας, μόνος αὐτός από όλα τά άλλα... ζῶα (γιά νά μή μās ποῦν ότι αγνοοῦμε καί τόν Δαρβίνο), διέκρινε τό καλό από τό κακό, τό δίκαιο από τό άδικο, τήν αγάπη από τό μῖσος, τήν πίστι από τήν άπιστία. Οί σοφοί άρχαῖοι μας πρόγονοι μίλησαν ιδιαίτερα γιά όλα αὐτά. Τά κείμενά τους άπετέλεσαν τήν βási όλων τών μετέπειτα πολιτισμών. Καί ο Χριστιανισμός, πού καθιέρωσε τήν ὕψιστη μορφή τοῦ καλοῦ, τό άγιον, άπετέλεσε τήν βási τοῦ δικαίου όλων τών εὐρωπαϊκῶν λαών.

Βεβαίως, κατά καιρούς ὑπῆρξαν κάποιοι πού θέλησαν νά ανατρέψουν τήν καθεστηκυῖα τάξι καί νά εισαγάγουν κενά δαιμόνια. Ἀλλά οί θεωρίες αὐτές άλλοτε κέρδιζαν έδαφος καί άλλοτε ά-

τονοῦσαν. Σήμερα όμως, τά πράγματα έχουν χειροτερέψει. Οί άνθρωποι ξεχάσαν καί τούς άρχαίους σοφούς καί τόν Θεό. Θεός τους εἶναι τό χρῆμα, ἡ ἡδονή, ἡ καλοπέρασις. Ἀκόμα καί οί λέξεις καλό, τίμιο, ἠθικό, δίκαιο, νόμιμο, δέν εἶναι πιά τής μόδας. Προκαλοῦν ειρωνικά σχόλια. Ἐκεῖνο πού έχει σημασία εἶναι νά αποκτήσουν ὅσα μποροῦν περισσότερα καί νά ξεδεύουν ὅσα μποροῦν περισσότερα. Καί αὐτό τό όνομάζουν πρόοδο. Ἦδη, πληρώνουμε τό τίμημα αὐτῆς τής προόδου μέ μιá πρωτοφανή παγκόσμια κρίσι πού δέν ξανάγινε ποτέ. Καί παράλληλα μ' αὐτό, ἡ ανθρωπίνη κοινωνία έγινε ζούγκλα.

Καί ο άνθρωπος; Ο έναρτεος, ο άξιος τοῦ ονόματός του; Δυστυχώς, δύσκολα θά τόν βροῦμε στήν εποχή μας. Δέν λέω ότι δέν ὑπάρχουν τέτοιοι άνθρωποι σήμερα. Ἴσως μάλιστα καί νά ὑπάρχουν πολύ περισσότεροι από ὅσους νομίζουμε. Ἀλλά επικρατοῦν οί άλλοι, οί έξυπνοι, οί καπάτσοι. Ἀλλωστε αὐτοδιαφημίζονται. Ἐνῶ οί σωστοί άνθρωποι σιωποῦν. Ἴσως περισσότερο από ὅσο θά έπρεπε. Καί έτσι ακούγονται μόνον οί άλλοι πού διαφημίζουν καί τίς ιδέες τους.

Νά γιατί κουβεντιάζοντας, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι σήμερα ο Ἀνθρωπος (μέ τό Α κεφαλαῖο) αποτελεί αγαθόν εν ανεπαρκεία. Ἀλλά χωρίς αὐτούς τούς Ἀνθρώπους δέν μπορεῖ νά ὑπάρξη κοινωνία, πρόδος, ανθρωπιά. Ὑπάρχει —τό είπαμε ἤδη— ζούγκλα. Μήπως λοιπόν πρέπει νά αλλάξουμε πορεία; Μήπως πρέπει νά ξαναγυρίσουμε πίσω, εκεί πού ξεκινήσαμε; Στήν άρετή; Στό καλό; Στήν αγάπη; Στήν φιλανθρωπία; Ἐμεῖς θά αποφασίσουμε.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΑΝΑΡΧΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΚΑΙΡΟΥΣ ΜΑΣ

“Υστερα από τὰ γεγονότα βίας στο κέντρο τῆς Ἀθήνας καί σέ ἄλλες πόλεις τῆς χώρας μας τόν παρελθόντα Δεκέμβριο κατά τήν διάρκεια μαθητικῶν καί φοιτητικῶν κινητοποιήσεων, ἀπεφάσισε ἡ κυβέρνηση τήν ψήφιση εἰδικοῦ νομοσχεδίου γιά τήν πάταξη τῶν φαινομένων αὐτῶν καί τήν ἐπιβολή κυρώσεων στούς παρανομοῦντες καθῶς καί τήν ρύθμιση τοῦ προβλήματος τοῦ λεγομένου πανεπιστημιακοῦ ἀσύλου ἀπό τίς καταχρήσεις τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ ἀπό φοιτητικούς καί μή διαδηλωτές.

Τό ζήτημα ἀπασχόλησε ἔντονα τήν κοινή γνώμη καί τά μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως. Ἐγιναν πρὸς τοῦτο δημοσκοπήσεις καί τό ἀποτέλεσμα αὐτῶν ἀνεγράφη στόν ἡμερήσιο τύπο. Ὑπῆρξε λοιπόν ἓνα ὑψηλό ποσοστό γύρω στό 35% τῶν ἐρωτηθέντων οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀντίθετοι πρὸς τό πνεῦμα τοῦ νομοσχεδίου μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι τοῦτο παραβιάζει τά ἀνθρώπινα δικαιώματα.

Εἶναι πρωτοφανές τό γεγονός ὅτι μία σημαντική μερίδα πολιτῶν ἐντάσσει, ἔμμεσα ἴσως, τοὺς βανδαλισμούς, τήν φθορά ξένων περιουσιῶν καί τήν λεηλασία στά ἀτομικά δικαιώματα.

Ἐπαναστάσεις μέ ταξικό χαρακτήρα ὅπως ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση τοῦ ἔτους 1789 καί ἡ μπολσεβικικὴ τοῦ ἔτους 1917 εἶχαν ἓνα συγκεκριμένον στόχον —ἀδιάφορον ἐάν συμφωνεῖ κανεὶς ἢ ὄχι μέ τίς ἐπιδιώξεις των— τήν κατά-

ληψη τῆς ἐξουσίας καί τήν ἐφαρμογὴ ἐνός νέου κοινωνικοῦ συστήματος. Οἱ ἐκδηλώσεις στοὺς καιροὺς μας, ὅπως ἡ τρομοκρατία καί οἱ ἐκρήξεις βίας, ὅπως αὐτές πραγματώνονται, χαρακτηρίζονται ἀπὸ ἀπουσία συγκεκριμένων στόχων, πλὴν μιᾶς διαμαρτυρίας νοσηροῦ τύπου κατὰ τοῦ «κατεστημένου» ἀδιαφορώντας γιά τίς ἐπιπτώσεις στή ζωὴ τῶν θυμάτων των.

ΠΥΡΗΝΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὑπὸ τήν ἐποπτεία καί μέ τήν φροντίδα τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Λουκά Χριστοφόρου, ἐξεδόθη ἀπὸ τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἓνας ἐνδιαφέρων τόμος ἐκ 238 σελίδων, που ἀναλύει τό πρόβλημα τῆς χρήσεως τῆς πυρηνικῆς ἐνέργειας γιά τήν κάλυψη τῶν ἐνεργειακῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας μας. Ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐνεργείας τῆς Ἀκαδημίας ιδρύθηκε τό ἔτος 2005 γιά νά ἀποτελέσει συμβουλευτικὸ ὄργανο ἐπὶ τοῦ καιρίου προβλήματος πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα μας, ὅπως καί ὅλα τὰ κράτη, καθῶς βεβαιώνεται ἐπανελημμένα ὅτι τὰ ὀργανικά καύσιμα σταδιακῶς μειώνονται ὡς ἀποθέματα. Ἡ ἀναζήτηση νέων πηγῶν ἐνεργείας ὀδηγεῖ ὄχι μόνον στίς ἐναλλακτικὰς πηγές ὅπως ἡ ἡλιακὴ, ἡ ἀτομικὴ κ.λπ. ἀλλὰ καί στήν ἐπανεξέταση τῆς πυρηνικῆς ἐνέργειας ὡς μέσου διασφάλισεως τῆς συνεχοῦς ἡλεκτροδοτήσεως.

Ὁ τόμος πού ἐξεδόθη περιλαμβάνει τίς αἰτιολογημένες τοποθετήσεις ὁμάδος

Ἑλλήνων Εἰδικῶν Ἐπιστημόνων ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ ἀξιολογικὲς κρίσεις τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος, ἂν ἡ πυρηνικὴ ἐνέργεια εἶναι ὄντως ἀσφαλὲς τρόπος καλύψεως ἐνεργειακῶν ἀναγκῶν. Ἡ προσεκτικὴ ἀνάγνωση τῶν εἰσηγήσεων καὶ τῶν πρακτικῶν ἐργασίας τῆς Ἐπιτροπῆς ὁδηγεῖ τὸν μὴ εἰδικό ἀναγνώστη στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ χρῆση τῆς πυρηνικῆς ἐνέργειας, δὲν εἶναι ἐπιθυμητὴ κυρίως διότι συνδέεται πρὸς θέματα σχετικὰ μὲ τὸ περιβάλλον. Ὅμως εἶναι περίπου βέβαιο ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα ὅλα τὰ κράτη θὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ κινηθοῦν πρὸς τὴν κατεῦθυνση τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας γιὰ εἰρηνικοὺς σκοποὺς. Ἡδὴ ἡ Γαλλία ἔχει εἰσαγάγει αὐτὴν τὴν μορφή παραγωγῆς ἡλεκτρικῆς ἐνέργειας ἀπὸ πολλῶν δεκαετιῶν, χωρὶς νὰ ἔχουν παρατηρηθεῖ ἰδιαίτερα προβλήματα στὴν ζωὴ τῶν κατοίκων της, τὴν ὑγεία τους ἢ τὸ φυσικὸν περιβάλλον.

Τὸ πρόβλημα εἶναι ζωτικῆς σημασίας γιὰ τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία στὸ προσεχές μέλλον καὶ ἀπαιτεῖται ὑπευθυνότητα καὶ μελετημένες ἐνεργεῖες ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ἀρμοδίων φορέων, ἀλλὰ καὶ ὑπευθυνότητα ἐκ μέρους τῶν πολιτῶν σὲ ἐκδηλώσεις ἀντιδράσεων ἀκάρπων στὸ ἐνδεχόμενον ἐγκαταστάσεων πυρηνικῶν σταθμῶν παραγωγῆς ἡλεκτρικῆς ἐνέργειας.

ΠΥΛΑΙ ΑΔΟΥ ΟΥ ΚΑΤΙΣΧΥΣΟΥΣΙ ΑΥΤΗΣ

Ὁ λόγος αὐτός τοῦ Κυρίου γιὰ τὴν Ἐκκλησία Του τῆς ὁποίας εἶναι ἰδρυτής καὶ κεφαλὴ αὐτῆς ἔχει ἰδιαίτερη σημασία στὴν σύγχρονη ἐποχὴ. Στὰ ἐνενήντα τόσα χρόνια, τὰ ὁποῖα ἔχουν μεσολαμβάνει ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴ τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως στὴν Ρωσία καὶ στὰ ἐξήντα ἀπὸ τὴν ἐπικράτηση στὶς χῶρες τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης τῶν

καθεστώτων τοῦ λεγομένου ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ, ἡ ἐφαρμογὴ συστηματικῶν καὶ μακροχρονίων μεθόδων ἀθεϊστικῆς διδασκαλίας καὶ βιαιῶν μέτρων κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ πληρώματος αὐτῆς θὰ ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἐξαλείψουν κάθε εἶδος θρησκευτικῆς ἐκδηλώσεως στὶς τάξεις τοῦ λαοῦ.

Ἡδὴ συμπληρῶνεται εἰκοσαετία ἀπὸ τὴν κατάρρευση τῶν καθεστώτων αὐτῶν στὴν Ρωσία καὶ τίς λοιπές χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ὅπου σημειώνονται θαυμαστά γεγονότα ἀναζωπυρώσεως τῆς πίστεως.

Ὡρισμένα ἀριθμητικὰ στοιχεῖα δίδουν τὴν εἰκόνα αὐτῆς τῆς εὐλογημένης ἀλλαγῆς.

Συγκεκριμένα στὴν Μόσχα τὸ ἔτος 1917 ὑπῆρχαν σὲ λειτουργία 750 ναοί, ἐνῶ κατὰ τὸ ἔτος 1990 ὁπότε συνέβη ἡ καθεστωτικὴ μεταβολὴ ὑπῆρχαν μόλις 29 ναοί. Μέσα στὰ εἴκοσι περίπου χρόνια πού ἀκολούθησαν λειτουργοῦν σήμερα στὴν μεγάλη αὐτὴ πόλη 450 ναοί καὶ παρὰ ἄλλα μὲ αὐτοὺς καὶ ἱερατικὲς σχολές μὲ πλῆθος σπουδαστῶν νέων τὴν ἡλικία προοριζομένων γιὰ τίς τάξεις τοῦ κλήρου καθὼς καὶ σχολές ἀγιογραφίας. Ἀνηγέρθη ἐκ νέου ὁ ναὸς τοῦ Σωτῆρος στὴν θέση πού ὑπῆρχε ὁ παλαιὸς ναός, τὸν ὁποῖον εἶχαν κατεδαφίσει οἱ μπολσεβίκοι τὸ 1917 καὶ εἶχαν κατασκευάσει μία τεράστια πισίνα σὲ αὐτὴν. Καὶ νὰ σκεφθεῖ κανεὶς ὅτι τὰ εἴκοσι αὐτὰ χρόνια ἀπὸ τὸ 1990 καὶ ἐντεῦθεν ἡ οἰκονομία τῆς Ρωσίας δὲν ἦταν σὲ τόσο ἀνθηρὴ κατάσταση, πού νὰ ἀφήνει περιθώρια στὸν πιστὸ λαὸ γιὰ τόσο μεγάλες δαπάνες. Ἡ πίστη ἢ ὁποία εἶχε ριζώσει ἀπὸ αἰῶνες στὴν ψυχὴ τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ ἐδόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκδηλωθεῖ ἐκ νέου τόσον μεγαλόπρεπα καὶ πλουσιοπάροχα.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ο ΕΧΘΡΟΣ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΠΥΛΩΝ!

Μία δυσάρεστη έκπληξη έγκρυβε για τόν γράφοντα τό κείμενο αυτό, μέ θέμα τήν έγκληματικότητα πού γεννιά ή εξάρτηση από τό διαδίκτυο, καί άφορμή τό πολύνεκρο περιστατικό στό Βίνεντεν τής Γερμανίας. Όταν παραδόθηκε στό τυπογραφείο, κατέληγε μέ τήν εξής φράση: «Πόσο μπορεί νά απέχει ή χώρα μας από τραγικά περιστατικά, όπως τό πρόσφατο στό Βίνεντεν;».

Τό τραγικό περιστατικό μέ τήν ένοπλη επίθεση τοῦ 19χρονου Δημήτρη Πατμανίδη κατά συμμαθητῶν του στίς τεχνικές σχολές τοῦ Ρέντη τό πρωί τής 10ης Ἀπριλίου ἦρθε νά συνταράξει τήν ελληνική κοινωνία, πού ἴσως πίστευε ὅτι τέτοια φαινόμενα δέν τήν άφορῶν...

Κι ὁμως ὁ Δημήτρης εἶχε άκριβῶς τά ἴδια χαρακτηριστικά συμπεριφορᾶς μέ τόν συνομήλικό του Γερμανό Τίμ Κρέμτσερ, ὁ ὁποῖος τό πρωί τής 11ης Μαρτίου αἵματοκύλησε τό Γυμνάσιο ἸΑλμπερτβιλ τής πόλης Βίνεντεν, αφήνοντας πίσω του 13 νεκρούς καί διπλάσιους τραυματίες, πρίν θέσει ὁ ἴδιος τέλος στή σύντομη ζωή του.

Ἡ επίθεση τοῦ Δημήτρη Πατμανίδη ἦταν ή πρώτη πού καταγράφηκε στή χώρα μας, μέ αἰτία τήν εξάρτηση τοῦ δράστη από τό διαδίκτυο. Εὐτυχῶς, τραυμάτισε μόνο ένα συμμαθητή του καί δύο άνυποψίαστους ὑπαλλήλους

γειτονικῆς ἐπιχείρησης, αλλά δυστυχῶς δέν άποφεύχθηκε ή αυτοκτονία τοῦ ἱδίου.

Στό Βίνεντεν ὁ μαυροφορεμένος Τίμ Κρέμτσερ μπήκε πάνοπλος στό παλιό του σχολείο για νά δολοφονήσει τυχαία ἑπτά πρώην συμμαθητρίες του καί τρεῖς καθηγήτριές του, καί νά στρέψει κατόπιν τά πυρά του κατά άνυποψίαστων διερχομένων πολιτῶν από τούς ὁποῖους σκότωσε τρεῖς.

Τά αἵματηρά αὐτά περιστατικά ἦρθαν νά προστεθοῦν στά περίπου 200 παρόμοια τραγικά γεγονότα πού ἔχουν συμβεῖ κυρίως σέ σχολικές μονάδες τῶν Η.Π.Α. καί τής Γερμανίας τά τελευταῖα 11 χρόνια, μέ πρωταγωνιστές κατά βάση άγόρια: μόνο σέ 6 από αὐτές τίς βιαιότητες πρωταγωνίστριες ἦταν κοπέλες.

Ἡ γερμανική άστυνομία διαπίστωσε ὅτι ὁ Τίμ Κρέμτσερ περνοῦσε άτελείωτες ὥρες παίζοντας βίαια τηλεπαιχνίδια στόν ὑπολογιστή του μέ ἔμφαση στό εξαιρετικά βίαιο «Counter Strike», στό ὁποῖο ἐπιδιδόταν μέ τήν ἴδια ἔμμονή ὁ συμπατριώτης του Ρόμπερτ Σταϊνχάουζερ, πού εἶχε επίσης δολοφονήσει 18 συμμαθητές καί καθηγητές του στό Γυμνάσιο Γκούτεμπεργκ τής Ἐρφούρτης στίς 26 Ἀπριλίου 2002.

Τόσο ὁ Κρέμτσερ καί ὁ Σταϊνχάουζερ, ὅσο καί ὅλοι οἱ δράστες τέτοιων

περιστατικών, είχαν μιὰ φοβερή έξαρση από τήν όθόνη, κυρίως τής τηλεόρασης καί λιγότερο του υπολογιστή. Ή θυελλώδης έφηβεία, τά οίκογενειακά προβλήματα καί οί ψυχολογικές διαταραχές πού τυχόν παρουσίαζαν (ό Κρέμτσερ είχε νοσηλευτεί τό περσινό καλοκαίρι γιά κατάθλιψη σέ ψυχιατρική κλινική, αλλά διέκοψε τή φαρμακευτική άγωγή του μετά τό έξιτήριό του), έβρισκαν ιδανικούς συμμάχους στήν πολύωρη έκθεση αυτών των ταλαίπωρων νεανικών ψυχών στόν τηλεοπτικό δέκτη καί τήν όθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή.

«Γιατί άραγε έκανε κάτι τέτοιο;». «Πώς πρέπει νά άντιδράσει ή κοινωνία σ' αυτόν τόν τρελό φόρο αίματος;» ήταν τά συνήθη έρωτηματικά πού έπανήλθαν στό προσκήνιο πάλι. Έμεις θά προσθέταμε. Γιατί άραγε άπαγορεύουμε στά παιδιά μας τά όπλα, τά έκρηκτικά, τά ναρκωτικά καί τίς ταινίες πορνό, αλλά τούς επιτρέπουμε νά τά «καταναλώνουν» όταν «πακετάρονται» μέσα στά τηλεοπτικά προγράμματα καί τά βίαια ηλεκτρονικά παιχνίδια; Γιατί άραγα μάθαμε τά παιδιά μας νά σκοτώνουν είκονικά καί νά τούς άρέσει αυτό τό άπάνθρωπο συναίσθημα;

Ής θυμηθοΰμε ότι ένα παιδί πού εκτίθεται ύπερβολικά στήν τηλεόραση μπορεί νά πρακολουθήσει περισσότερους από 1.000 φόνους καί 12.000 βίαιες πράξεις κάθε χρόνο. Παράλληλα, μπορεί νά έπαναλάβει στόν υπολογιστή του άμέτρητες φορές παρόμοιες βίαιες είκονικές πράξεις σέ σχετικά ηλεκτρονικά παιχνίδια.

Στή χώρα μας τά παιδιά μας ακολουθούν περισσότερες από 4 ώρες

τηλεόραση τήν ήμέρα καί τό 71,4% αυτών έχει καθημερινή καί σχεδόν άνεξέλεγκτη πρόσβαση σέ ηλεκτρονικό υπολογιστή. Μετά τό τραγικό περιστατικό του Ρέντη, ό έχθρός είναι πλέον έντός των πυλών. Ήρθε πλέον ή ώρα τής δράσης.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΔΙΑΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ

Διαβάσαμε στόν ήμερήσιο Τύπο τό ακόλουθο ένδιαφέρον δημοσίευμα: «Δέν είναι εύκολο νά άποδώσεις στά έλληνικά τήν έκφραση «pass it along», αλλά στή συγκεκριμένη περίπτωση θά μπορούσαμε νά πούμε απλά «διάδώσε το». Καί άς πρόκειται γιά πρόγραμμα πού ξεκίνησε στήν Καλιφόρνια καί βασίζεται στήν έννοια τής άνταπόδοσης. Ή Γιασμίν Ήνταμς, γιά παράδειγμα, δέν είχε φανταστεί ποτέ ότι θά έμενε άστεγη στή ζωή της. Καί όμως βρέθηκε στά 18 της χωρίς σπίτι. (...). Έκεϊ πού δέν τό περιέμενε, βρέθηκε μέ ένα τσέκ 2.000 δολαρίων, χρήματα γιά νά καλύψει τό ένοίκιο δύο μηνών, νά άγοράσει κρεβάτι, σεντόνια, πιάτα καί μιá κουρτίνα μπάνιου. Ή καλή νεράιδα του ...παραμυθιοΰ; Δύο άγνωστοι. «Δέν τό πίστευα. Δέν μέ ήξεραν καν καί όμως έκαναν τόσα γιά μένα», λέει τό 18χρονο κορίτσι. Αυτή είναι ή φιλοσοφία του προγράμματος «Pass it along», πού ξεκίνησε πριν από 8 χρόνια από δύο εύπορους επιχειρηματίες, οί όποιοι, εύγνώμονες γιά τήν προσωπική τους έπιτυχία, θέλησαν νά τό άνταποδώσουν βοηθώντας άνθρώπους σέ άπόγνωση. Οί δυό τους κατέθεσαν τό ποσό των \$ 870.000 στό California Community Founda-

τιον, αναθέτοντας στα μέλη της οργάνωσης να βρουν ποιοί έχουν ανάγκη από οικονομική ενίσχυση. Είναι λίγες οι φορές που δίνονται χρήματα μεμονωμένα σε ανθρώπους. Συνήθως αντίστοιχες οργανώσεις φιланθρωπικού χαρακτήρα έντοπίζουν ομάδες. Καί αντίθετα μέ πολλούς «φιλάνθρωπους», οι ιδρυτές του «διάδωσέ το», θέλουν να μείνουν τά όνόματά τους έξω από βραβεύσεις, εύχαριστήρια σημειώματα... Σχεδόν μιά δεκαετία άργότερα παραμένουν «άνώνυμοι». Έκτοτε έχουν βοηθήσει 392 ανθρώπους. Θέτουν όμως κανόνες. Καί ζητούν από τούς παραλήπτες των χρημάτων να έπιστρέψουν τό καλό πού τούς έγινε, όχι υλικά αλλά μέ καλосύνη. Έπεύθυνος της οργάνωσης λέει: «Μιλάμε για ανθρώπους πού μετά βίας έπιβιώνουν. Δέν θά τούς ζητούσαμε ποτέ να γυρίσουν τά λεφτά. Τούς ζητάμε όμως να έπιστρέψουν τή χάρη πού τούς έγινε, κάνοντας κάτι καλό για κάποιον άλλον. ...Νά μαγειρέψουν για τόν ηλικιωμένο γείτονα, να ψωνίσουν από τόν μπακάλη για κάποιον ανήμπορο, να κρατήσουν συντροφιά σε έναν μοναχικό άγνωστο. Κάπως έτσι «σώθηκε» ένα 29χρονο άγόρι πού είχε βαρεθεί να μπαινοβγαίνει στη φυλακή, τό μόνο πού ήθελε ήταν χρήματα για να αγοράσει ένα κομπιούτερ και έναν έκτυπωτή, για να εγκαταλείψει τίς συμμορίες και να έπιστρέψει στο σχολείο. «Συνειδητοποίησα ότι κάποιος θέλησε να επενδύσει σε μένα, κάτι πού δέν έκανα για τόν έαυτό μου ούτε έγω ό ίδιος», λέει ό Γουίλιαμ Λινάρτες. Όμως έπειδή τό έκαναν, δέν θά τούς απογοητεύσω. «Τίποτα δέν μπορεί να

μέ σταματήσει τώρα» (Καθημερινή 2.4. 2009).

Τό «κίνημα» αυτό των εύγνωμόνων ευεργετηθέντων και έμπράκτως αποδιδόντων τήν καλосύνη και προς άλλους ανθρώπους μπορεί να έδημιουργήθη σε άλλα πολιτιστικά και θρησκευτικά περιβάλλοντα (Η.Π.Α. - Προτεσταντισμός), αλλά μπορεί να διδάξη και έμας τούς Όρθοδόξους. Σημειώνομε κατωτέρω κάποιες σκέψεις και προτάσεις.

Τό γεραρό περιοδικό *Ζωή* συχνά δημοσιεύει στην στήλη «Από όσα συμβαίνουν» αληθινές ιστορίες του καιρού μας: είτε μεταστροφές ανθρώπων από τήν άπιστία στην πίστι, είτε αξιοζήλευτες πράξεις ύπομονής, θυσίας, αγάπης και προσφοράς. Καί δέν είναι τό μοναδικό: και άλλα θρησκευτικά περιοδικά από καιρού εις καιρόν δημοσιεύουν ανάλογα περιστατικά. Πρίν από πολλά χρόνια κάποιος άπλός χριστιανός έγραψε ένα βιβλίο υπό τόν εύγλωττο τίτλο «Τό χέρι του Θεού στην ζωή μου». Σε αυτό τό βιβλίο κατέγραφε περιστατικά από τόν περιπετειώδη βίο του και πώς άνεγνώρισε σε κρίσιμες στιγμές της ζωής του τήν επέμβαση και τήν παρουσία του Θεού, ό Όποιος τόν καθοδηγούσε και τόν έλύτρωνε από δυσάρεστες και επικίνδυνες καταστάσεις.

Η έμπρακτος ανταπόδοση της εύγνωσύνης μας προς τόν δωρεοδότη Κύριο, μέσω των συνανθρώπων μας, μπορεί να γίνεται μέ ποικίλους τρόπους. Τό παράδειγμα του δημοσιεύματος πού αναφέραμε στην άρχή μπορεί να μάς έμπνεύση για να γίνωμε πιο δημιουργικοί και εύφάνταστοι.

I. K. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΑΚΤΙΝΕΣ»

Κύριε Διευθυντά,

Πολύ φωτεινές ήσαν οι «Ακτίνες» του Μαρτίου, μέ τό γαλάζιο χρώμα τους. Μετά τά τέσσερα πρώτα άρθρα πού παρουσιάζουν τό πνεῦμα τοῦ μεγάλου ξεσηκωμοῦ, ἀκολουθοῦσαν τά τρία ἐπόμενα μέ βάθος καί οὐσιαστική πνευματικότητα: ἡ ἐξομολόγηση ὡς παιδαγωγικό μέσο, οἱ ὅροι τοῦ ἠθικοῦ καί τῆς παιδείας, ὁ ἄσωτος βίος ὡς νομική κατάσταση.

Αὐτές οἱ ἐμβαθύνσεις καί ἀνιχνεύσεις μᾶς θυμίζουν πῶς οἱ τέσσαρες παλαιότεροι συνεργάτες - ἀρθρογράφοι τῶν «Ακτίνων» ἐνεβάθυναν σέ παρόμοια θέματα: ὁ νομικός Ἄλ. Τσιριντάνης, ὁ ψυχίατρος Ἄ. Ἀσπιώτης, ὁ ἀστρονόμος Δ. Κωτσάκης καί ὁ λογοτέχνης Γ. Βερίτης. Χωρίς νά μπαίνουν σέ ξένα χωράφια, ὑποδηλώνουν ἢ ἐτόνιζαν τήν ἀνάγκη περαιτέρω ἐμβαθύνσεως σέ ὅλα τά θέματα, ὅπως τό ὑπεγράμμισαν ὅλοι οἱ μεγάλοι, ἀπό τόν Πασκάλ μέχρι τόν Πλάνκ.

Μέ ἐκτίμηση,
Φ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΑΛΙΠΡΑΝΤΗΣ

Ἀξιότιμε Κύριε Διευθυντά,

Τήν 21η Μαρτίου κηδεύτηκε, σύμφωνα μέ τήν ἐπιθυμία του, στήν γενέτειρά του, ἴσως ὁ μεγαλύτερος ἀναλυτικός μαθηματικός τοῦ αἰῶνα μας, ὁ «Διακεκριμένος Καθηγητής» τοῦ Πανεπιστημίου Περγντιοῦ τοῦ Λαφαγιέτ τῆς Ἰντιάνας, ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΑΛΙΠΡΑΝΤΗΣ. Ἐτάφη, ὅπως ὁ ἴδιος θέλησε, στόν ἴδιο χώρο πού εἶχαν ταφεῖ καί οἱ γονεῖς του καί στό χωριό πού γεννήθηκε πρὶν ἀπό 63 χρόνια, στήν Λακύθρα τῆς Κεφαλληνίας.

Ὁ Χαράλαμος (Ρόκος) Ἀλιπράντης ἦταν ἀριστοῦχος πτυχιούχος τῆς Μαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1968), κάτω ἀπό τόν σημαντικό Ἑλληνα μαθηματικό καθηγητῆ, Δ. Α. Κάππο. Μέ τήν θερμή σύστασι τοῦ τελευταίου, ἐργάστηκε καί πῆρε τά μεταπτυχιακά διπλώματα Μάστερς καί Διδακτορικό (1971 καί 1973, ἀντιστοίχως), κάτω ἀπό τόν παγκοσμίου φήμης μαθηματικό καί καθηγητῆ τοῦ σημαντικοῦ Ἀμερικανικοῦ Πανεπιστημίου CALTECH στήν Πασαντένα τῆς Καλιφορνίας, Γουλιέλμου Λάξενμπεργκ.

Κατά τήν διάρκεια τῆς ἐπιστημονικῆς του σταδιοδρομίας εἶχε 21 ἀκαδημαϊκούς διορισμούς, ἦταν ὑπεύθυνος 10

Ἀμερικανικῶν καί διεθνῶν ἐρευνητικῶν προγραμμάτων, πῆρε 10 κρατικές καί ἀκαδημαϊκές ὑποτροφίες, ὑπῆρξε πρόεδρος καί μέλος διοικητικῶν συμβουλίων 7 ἐπιστημονικῶν ἐκδόσεων, συνέγραψε 16 ἐπιστημονικά βιβλία (τό 17ο εἶναι ὑπό ἐκδοσιν), ἐξέδωσε τὰ πρακτικά 4 διεθνῶν ἐπιστημονικῶν συνεδρίων, συνέγραψε 94 ἐπιστημονικά ἄρθρα καί 5 βιβλιοκριτικές καί ἦταν συνεκδότης σέ 6 ἐπιστημονικά περιοδικά. Ἐπίσης, ἔδωσε 152 ἐπιστημονικές ὁμιλίες, συμμετέσχε σέ 51 κρίσεις ἐπιστημονικῶν ἄρθρων καί ὀργάνωσε 16 ἐπιστημονικά συνέδρια.

Γιά νά τιμήσῃ τήν παραπάνω ἐπιστημονική δραστηριότητά του, τό Ἀμερικανικό ἐπιστημονικό περιοδικό «Mathematical Economics», ἀφιέρωσε τιμητική ἐκδοσι τοῦ περιοδικοῦ, τοῦ Ἰουλίου 2008, στόν Χαράλαμπο Δ. Ἀλιπράντη.

Στήν τελευταία κατοικία του τόν συνώδευσαν σύσσωμος ἡ οἰκογένειά του καί πολλοί συνάδελφοι καί φίλοι του ἀπό τήν Ἑλλάδα, τήν Εὐρώπη καί τήν Ἀμερική. Στήν κηδεία του ἐδήλωσαν (τηλεφωνικῶς ἢ μέσῳ διαδικτύου) «πνευματικά παρόντες» 12 σημαντικοί ἐπιστήμονες, ἀκαδημαϊκοί καί νομπελίστες μαθηματικοί καί φίλοι ἀπό τό ἐξωτερικό.

Ἡ κηδεία του ἦταν πάνδημος. Στήν ἐκκλησία τῆς Παναγίας, ὅπου ἐψάλη ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία παρευρέθη σχεδόν ὁλόκληρο τό χωριό καί τὰ περίχωρα, πρᾶγμα πού μαρτυρεῖ τήν θαυμάσια «ἐξωθεν μαρτυρία» τοῦ ἀνδρός καί τῆς οἰκογενείας του. Στήν ἐξόδιο ἀκολουθία χοροστάτησε ὁ Πρωτοσύγκελος τῆς Ἱ.

Μ. Κεφαλληνίας, Πανοσιολογιώτατος κ. Γεράσιμος Φωκάς.

Σημαντικοί Ἕλληνες καί ξένοι ἐπιστήμονες, συνεργάτες καί φίλοι του, τόν ἀναγνώρισαν σάν σπουδαῖο ἐπιστήμονα, δάσκαλο καί ἐρευνητή:

– Ὁ ἀκαδημαϊκός καί παγκοσμίου φήμης Μαθηματικός Γουλιέλμος Λάξεμπεργκ θεώρησε «τιμή του», νά τόν συστήσῃ ὡς ἀντεπιπέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

– Ὁ ἀκαδημαϊκός Ἀναστάσιος Ἀποστολόπουλος τόν ἀεγνώρισε σάν «ἀξιοθαύμαστο ἐπιστήμονα, πού πέτυχε νά ἀριστεύσῃ ταυτόχρονα σέ δύο ἐπιστήμες», τὰ μαθηματικά καί τήν οἰκονομική ἐπιστήμη.

– Ὁ νομπελίστας Ἐντουαρντ Πρέσκοττ ἐπισήμανε «τήν προσφορά του σέ ἰδιαίτερα δύσκολες ἐφαρμογές στά μαθηματικά».

– Ὁ διακεκριμένος Ἕλληνας καθηγητής στό Πανεπιστήμιο τοῦ Ἰλνινόις, Νικόλαος Γιαννέλλης, ἀεγνώρισε τήν «σημαντική του προσφορά στούς κλάδους τῆς ἐπιστήμης πού ἀσχολήθηκε» καί σάν «δάσκαλο τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης». Μάλιστα, τόν ὠνόμασε «Παγκόσμιο Δάσκαλο».

– Ὁ διακεκριμένος ἀμερικανός καθηγητής, Τσάρλς Πλόττ, ἐπιβεβαίωσε τήν διεθνή φήμη του καί τήν «προσφορά του στήν ἔρευνα καί στίς ἐφαρμογές στούς κλάδους τῶν μαθηματικῶν καί τῆς οἰκονομίας».

– Τέλος, ὁ διακεκριμένος ἀμερικανός καθηγητής καί ἀκαδημαϊκός, Ντόναλτ Σάαρι, πέρα ἀπό τό παραπάνω,

έπισήμανε, ότι η προσφορά του στην μαθηματική επιστήμη άνοιξε «νέους ό- ρίζοντες σκέψης και εφαρμογών».

Ακολουθώντας τά βήματα των μεγάλων Έλλήνων μαθηματικών του περασμένου αιώνα, του Κωνσταντίνου Καραθεοδωρή, του Σταύρου Πλακίδη, και του Δημητρίου Γκιώκα, τους ακολούθησε αταλάντευτα και στην Πίστη. Πέρασε την ζωή του ευεργετώντας πολλούς και αργήθηκε να «άνταποδώσει τά ίδια», όταν αδικήθηκε από ανθρώπους που ευεργέτησε. Όταν κατάλαβε, ότι η αναχώρησί του από τον μάταιο αυτό κόσμο ήταν κοντά, εξομολογήθηκε και κοινώ- νησε των Αχράντων Μυστηρίων, **έτοιμος για τό μεγάλο ταξίδι!**

Παρ' όλα αυτά, μέχρι και την τελευταία εβδομάδα της ζωής του δεν σταμάτησε τίς διαλέξεις, τίς συσκέψεις, κα-

θώς και την επίβλεψη των διορθώσεων στο 17ο βιβλίο του, που η παγκόσμια επιστημονική κοινότητα περιμένει με αύξημένο ενδιαφέρον και λόγω της παγκοσμίου οικονομικής κρίσεως.

Θεωρώ, όμως, θλιβερή και ανεξήγητη την τέλεια απουσία από την εξόδιο ακολουθία της Έλληνικής Πολιτείας (νομάρχης, έστω ένας υπάλληλος της Νομαρχίας) και των Έλληνικών Γραμμάτων (Υπουργείο Παιδείας, Ακαδημία...), από την κηδεία ενός τόσο επιφανούς Έλληνας επιστήμονος του Έξωτερικού. Η παρουσία του Πρωτοσυγκέλλου της Ι. Μ. Κεφαλληνίας στην εξόδιο ακολουθία μετρίασε τό παραπάνω ανεξήγητο κενό.

**Μέ εκτίμηση,
ΛΕΩΝ. Κ. ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ**

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαϊόν περιοδικόν. Κυκλοφορεί την 1ην εκάστου μηνός. Ίδιοκτήτης: «Χριστιανική Ένωσις Ακτίνες», οδός Καρύτση 14, 105 61 Αθήναι, Τηλ. 210.32.35.023. Εκδότης και Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ιατρίδης, Παρθενώνος 26, 117 42 Αθήναι. Υπεύθυνη Τυπογραφείου: Μαρία Κ. Τσινταράκη, Γαμβέττα 12, 106 77 Αθήναι, Τηλ. 210.38.05.816. Τιμή τεύχους ΕΥΡΩ 1,50. Έτησίαν συνδρομή, Έσωτερικού ΕΥΡΩ 15, Έξωτερικού ΕΥΡΩ 30. Η Έπιτροπή επιφυλάσσει εις εαυτήν τό δικαίωμα νά μή δημοσιεύη ή νά συντέμνη κατά την κρίσιν της οιονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύόμενα ή μή, δέν επιστρέφονται. Αναγγελίαι έντύπων έν γένει και βιβλιοκρισίαι δέν δημοσιεύονται. ΚΩΔΙΚΟΣ 1692.

Τόπος έκδόσεως Αθήναι, Ιούνιος 2009

ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΙΑΜΒΡΙΑ
ΟΜΟΤΙΜΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΓΕΩΠΟΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ Ἐξέλιξη
Ὁ Δαρβῖνος
Ὁ Ἄνθρωπος

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ
ΑΘΗΝΑ 2008

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
ΚΑΡΥΤΣΗ 14, Τ. Τ. 105 61
ΑΘΗΝΑΙ

«ΑΚΤΙΝΕΣ»

Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Επιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998